

Ovids Metamorphoser i danske oversættelser

af Chr. Gorm Tortzen

Omkring år 8 f.Kr. skrev Ovid en fantastisk episk digtcyklus i 15 bøger om Verdens udvikling fra første begyndelse til Cæsars apoteose, og værket har fascineret læsere lige siden. Utallige er de udgaver, der så dagens lys efter bogtrykkerkunstens opfindelse; det er ganske forståeligt, for værket er djævelsk godt skruet sammen af en *versifex*, der kan mere end lave flotte heksametre – men det kan han også. Hele den græske mytologi foldes ud i en evolutionær tour de force og forener græsk og romersk selvforståelse (og selvglæde) på en måde, som kun få andre af samtidens værker formår – *Æneiden* er vel den eneste undtagelse.

Betagelsen af værket gav sig i 1500- og 1600-tallet udslag i flere forsøg på at overføre *Metamorphosernes* univers til folkesprogene, og selv i Danmark-Norge, som aldrig blev en del af Imperium Romanum eller Det hellige tysk-romerske Rige, er værket til dags dato blevet dyrket og oversat indtil videre i mindst syv udgaver, foruden flere forsøg og udvalg. I det følgende vil jeg se nærmere på oversættelserne af Matthias Moth (1680), Niels Krog Bredal (1758), Jens Benzon (1816), Simon Meisling (1831), Otto Steen Due (1989) og Otto Steen Due (2005).¹

Jeg vil for klarhedens skyld koncentrere undersøgelsen om et af Ovids allerstørste hits, den sørgelige fortælling om Pyramus og Thisbe, som findes i fjerde bog vers 55-166. Fortælleren er Minyas' datter Alcithoë, der sammen med sine søstre nægter at dyrke den nye gud Bacchus. For at slå tiden ihjel mens de arbejder ved deres væve, og de andre kvinder fester, vælger hun ud fra et stort repertoire historien om det berømte elskovspar,

1. Elkjær og Krarups uundværlige *Danmark og Antiken* (2. udg. 1968) anfører s. 42 desuden en række forsøg, som jeg ikke har inddraget i denne undersøgelse. De tidligere forsøg og delvise oversættelser er anført i Christen Thaarup: *Fortegnelse paa danske Oversættelser af græske og latinske Skribenter*. Kjøbenhavn 1836, side 65-67. Hertil skal føjes et uudgivet manuskript af rådmand Morten Nielsen (1634-1697) til de tre første bøger (+ lidt til), som findes i NkS 219d, 4to og ikke er undersøgt nærmere.

alt imens hun spinder videre på sin ten. Hun begrundet sit valg med, at historien ikke er så fortærsket (*haec quoniam vulgaris fabula non est*), et synspunkt, som nok var rigtigt i senmykensk tid, men bestemt ikke er det mere. Men god er historien ligegodt,² og samtidig giver den et nærmest eksemplarisk tværsnit af danske klassikeroversættelser gennem mere end 300 år.

Oversætterne har hver deres begrundelse for at kaste sig over *Metamorphoserne*. Først får de hver især ordet i deres indledende forbemærkninger, som jeg knytter nogle kommentarer til. Derefter kommer de forskellige oversættelser af *Pyramus og Thisbe*, ligeledes efterfulgt af nogle kommentarer til selve oversættelserne og deres særkender.

Matthias Moths oversættelse 1680

Matthias Moth (1649-1719) var sammen med folk som Ole Rømer den unge enevældes energiske embedsmand. Hans adkomst til de utal af betroede stillinger, han fik i sit lange embedsliv, skyldtes bl.a. at hans søster blev Christian V's maitresse, senere grevinde af Samsø, men ingen kan beskyldte ham for at have ligget på den lade side efter sin indtræden i statsadministrationen i 1675, hvor han forblev indtil sin afskedigelse i 1699 i forbindelse med tronskiftet.³ Hans fortjenester er mange, ikke mindst manuskriptet til den imponerende danske ordbog, som i disse år er ved at blive udgivet af Det danske Sprog- og Litteraturselskab. Blandt hans efterladenskaber findes også en oversættelse af *Metamorphoserne*, som er dateret 1680 og signeret Thomas Hittam – et let gennemskueligt anagram for forfatteren: *Ovidis Forvandlinger deelt i XV bøger og oversat paa danske riim, af Thomas Hittam*. Moth havde ladet fremstille syv fantastiske kobberstik (af hollænderen Gerrit Valck) til at illustrere bogen, som dog aldrig udkom, og manuskriptet og tavlerne

2. William S. Anderson har en udmærket, kortfattet introduktion til historien og dens Nachleben i sin kommentar *Ovid's Metamorphoses Book 1-5*. Norman 1996.

3. Biografi af C.O. Bøggild Andersen i *Dansk biografisk Leksikon* XVI. København 1939.

henlå upubliceret på Det Kongelige Bibliotek, indtil Poul Lindegård Hjorth i 1979 udgav omtrent en femtedel af oversættelsen illustreret af kobberstikkene.⁴

Moths fortale er en af de ældste danske oversætterkommentarer og fortjener at blive citeret i sin helhed:

Gunstige Læsere: Her fremstiller ieg dig et stykke aff den berømte Poete Ovidis verker, nemblig hans forvandlinger, som ieg har offuersatt paa vor Moders maal, og giort paa riim: og vil formode derudi at haffue veret saa lykkelig, at ieg, saavit muelig, haffuer truffet Poetens meening. Ieg haffuer paataget mig dette verk, deels for min eegen tiidsfordriff, naar ieg var kied aff andre forretninger, deels ved mit exempel at opmuntre andre, som dertil er dygtiger end ieg, at tage sig den umag at giøre det samme: paa det, med tiden, saavel i voris, som andre folkefærs, spraag, kunde læsis det gode, som de Gamle Skribenter, udi deris berømmelige verker, oss haffuer effterladt; og ei allene voris Danske spraag derved komme i bedre agt, end det hidintil haffuer veret, men end og voris Danske folk, som ei haffuer lagt sig effter det Latinske, kunde læse aff deris arbeide, som mig effterfølger, hvad viissdom udi de gamlis skriffter findis. Vel er det sandt, at der findis langt nyttigere bøger iblant de gamlis, end denne; og kunde Herodot, Tusidide, Xenofon, Live, Tasiit, og dislige ypperlige skribentere, med mere nytte for dem, som agter at læse noget godt, og med mindre umag for mig, vorden offuersatt i voris spraag. Men som det offuer gaar een mands arbeide at offuersætte alt huis skal tiene til Historiens kundskab, saa haffuer ieg ei understaaet mig at begynde, til en prøffue, det ieg ei kunde giøre ende paa, hvilket ieg vil formode at aff mange andre, effter mit

4. *Forvandlingerne*. Uddrag af Matthias Moths oversættelse af Ovids *Metamorphoses*. Udgivet for Universitets-jubilæets danske Samfund af Poul Lindegård Hjorth. København 1979. Indledningen til udgaven af udvalgte stykker og kobberstikkene indeholder mange og meget detaljerede studier i oversættelsen, som jeg vil referere i forbindelse med gennemgangen af *Pyramus og Thisbe*. I 1997 udkom *Matthias Moth og Ovids Metamorfoser* af Poul Lindegård Hjorth, hvori der findes en række vigtige detailstudier i oversættelsens forlæg og tilblivelse. Desværre er hovedresultatet, at der ikke kan siges noget definitivt, hverken om Moths latinske tekstudgaver eller mulige tyske, franske eller hollandske oversættelser.

exempel, skal effterdags tagis fatt paa, og af mengden i en hast foris til ende. Ieg haffuer keiset [= valgt] denne Poet, som ieg fra min ungdom haffuer holt aff, og i synderligen dette stykke aff hans verker, som baade er angenehm at læse, fordi det under Emtyr kortelig forteller alt huiss fra verdens begyndelse indtil keiser Augustis tiider er merkverdigg passeret; saa og fører sin nytte med sig, idet det viiser os huorledis dyd altid er bleffuen hoyt agtet og vel belønnet, og Udyd derimod, foraget, forhadet, og ilde medhandlet.

Ieg haffuer i denne min offversettelse brugt den frihed, som andre folkefær for mig haffuer brugt, og ladt folkis, stæders og landis samt andre disslige egne naffne endis paa det danske spraags maade: Og som det bogstaff c er unyttig i dansk, saa haffuer ieg det alle veigne udelatt, og i dets sted brugt K eller S, ligesom staffuelsen det udkreffuede. Ieg haffuer og giort et register offuer alle egne naffne, som i dette verk forekommer, med forklaring hvad huer betyder, til læserens desto større magelighed at finde og forstaa alting.

Dersom, gunstige læsere, dette ringe verk kand finde den lykke hoss dig, at du deraff kand haffue nogen fornoyelse eller nytte, skal det vere mig meget angenehm, og giffue mig lyst til at lade dig læse flere Poeter i voris spraag. Men skulde det vere saa ulykkelig aldeelis at misshage dig, da tenk at ieg haffuer giort det i en god meening, og missund mig i det ringeste ei at ieg haffuer giort dette arbeid, om end til ingen nytte, dog mig sielff ei til liden tidsfordriff og sinds lettelse. Lid vel, kiere læsere, og ver gunstig.

Kommentar

Der er en række udsagn i Moths forord, som er værd at kommentere nærmere. For det første er bemærkningerne om modersmålet vigtige. Moths interesse for det danske sprog er grundigt dokumenteret med ordbogsprojektet, men man skal også mærke sig, at han opfatter oversættelser som en måde at udvide et sprogs muligheder på, altså som en slags eksercits, der kan gøre dansk til et sprog, hvorpå man kan udtrykke fremmede stæders og tiders forestillinger og litteratur. En tilbundsgående undersøgelse af denne tanke mangler stadig, men Peter Skautrup nævner det som en generel tendens og giver flere eksempler,

dog alle fra 1700-tallets midte og slutning.⁵ Moth er med sit forord (som Skautrup af gode grunde ikke kendte) sandsynligvis blandt pionererne i denne bevægelse. M.h.t. sprog og retskrivning er manuskriptet til *Metamorphoserne* temmelig moderne, og bemærkningerne om det overflødige bogstav *c* peger også hen mod Moths dobbelte mål med opgaven, som Lindegård Hjort passende sammenfatter: “Om sigtet med oversættelsen har Moth udtalt sig meget klart i fortalen. Af den fremgår, at han ønsker sit arbejde anskuet under to synsvinkler, en patriotisk og en folkeoplysende.”⁶ Moth gør nemlig også opmærksom på oversættelsens betydning for de danskere, som ikke har lært latin, men som gerne vil vide noget om antikken – et synspunkt som måske kan synes selvindlysende, men som i samtiden langt fra var det. Moths tanke er tydeligvis, at han med sin oversættelse vil kunne bringe ikke-latinere op på et højere dannelsesniveau, hvilket udtalt har ligget bag manganen en oversættelse siden. Oversættelsesarbejdet kunne desuden få den gunstige virkning, at andre danske med tilsvarende uddannelse ville få lyst til at gå videre med andre forfattere, ligesom Moth måske også vil gøre det selv. Planen om at udgive de store klassiske historikere blev først realiseret over 100 år senere, og Moth selv lavede efter al sandsynlighed ikke flere oversættelser.

Det er også værd at nævne Moths tanker om Ovid som opdrager: “... dette stykke aff hans verker, som baade er angenehm at læse ... saa og fører sin nytte med sig, idet det viiser os huorledis dyd altid er bleffuen hoyt agtet og vel belønnet, og Udyd derimod, foraget, forhadet, og ilde medhandlet.”

Det virker måske lidt overraskende, at netop Ovid skulle kunne fungere som en vejviser i dyd og sædelighed. Moth forklarer sig ikke nærmere, og det har han sådan set heller ingen grund til, fordi læsningen og forståelsen af *Metamorphoserne* i de foregående århundreder var allegoriserende og moraliserende.⁷

5. *Det danske Sprogs Historie* III (1953), s. 150-153.

6. Lindegård Hjort 1979 s. 32.

7. Bent Christensen har i 'Quoniam vulgaris fabula non est – Og så er den ikke fortærsket' *Aigis Suppl. Gorm* 60 (2011) fremdraget den franske Ovidtraditions mange oversættelser fra højmiddelalder til renæssance. Nogle af oversættelserne er på prosa, andre på rimede ottestavelsesvers.

Sidst skal kort berøres, at oversættelsen er "giort paa riim", nærmere betegnet det såkaldt alexandrinske versemål, opkaldt efter Alexander den Store, der lagde navn til middelalderlige rimromaner i forløberne til dette versemål. Ernst von der Recke har i sin metrik⁸ meget mod sin vilje et langt kapitel om alexandrineren, "der hverken er national eller har faaet Borgerret i Sproget ... Det er tilvisse forunderligt og et talende Vidnesbyrd om Modesmagens Absurditet, at en fransk Form engang har truet med at oversvømme den gothisk-germaniske Versification; thi af slette og smagløse Versificationer er den franske efter hele sin Udvikling den sletteste og smagløseste." von der Reckes idiosynkrasier behøver ikke at beskæftige os yderligere, men sandt er det, at alexandrineren i 1600-tallet og det meste af 1700-tallet er meget almindelig, både i nationallitteraturen (fx Holbergs *Peder Paars* 1719) og i oversættelseslitteraturen i Frankrig, Tyskland og Danmark. Der er altså intet originalt i valget af versemål, snarere tværtimod: Allerede de franske middelalderlige Ovidoversættelser vælger et lignende versemål, og når Holberg på titelbladet af *Peder Paars* siger, at heltedigtet "Siunges efter den *Melodie: Arma virumqve cano &c* eller som den gamle østerlandske Vise "Ἄνδρα μοι ἔννεπε Μοῦσα", rammer han plet: heksametrets barokpendant er i Tyskland og Danmark alexandrineren bestående af to jambiske, som regel rimede, vers med kvindelig udgang efterfulgt af to med mandlig; i Moths og senere versioner bliver dette yderligere fremhævet af typografien.

Niels Krog Bredals oversættelse 1758

På oversættelsens titelblad titulerer Niels Krog Bredal (1732-1778) sig selv som *vice Borgemester udi Thrundhiem*, men det er mest som en ikke altid lige heldig syngespils-forfatter og -entusiast i København, han gjorde sig bemærket i sin samtid.⁹ Tilsyneladende lavede

8. *Principerne for den danske Verskunst efter dens historiske og systematiske Udvikling* (disputats) København 1881, s. 128-150.

9. Torben Krogh i *Dansk biografisk Leksikon* IV.

Bredal de første udkast til sin oversættelse som ganske ung og fik den senere udgivet med dedikationer til professorer og medlemmer af Kunstakademiet i København:¹⁰

Fortale til den veldømmende Læser

Hermed overleveres en Dansk Oversættelse af de næsten i alle Europæiske Sprog oversatte *Ovidii Nasonis Metamorphoses*. Originalen i sig selv trænger ingen Berømmelse eller Forsvar, da den uimodstridelig er et Mesterstykke af den romerske *Poësie*, og en Zirat for det Tunge-Maal, hvori den er skrevet; og endnu blandt os er den Kilde, hvorfra de fleeste smukke Konster henter Materie til at oplive det naturlige Sande med det klygtige Opdigtede.

Jeg har altsaa kun med nogle faae Ord at gjøre Reede for Oversættelsen, hvori jeg, saa godt det i bunden Stiile for mig har været giørligt, har stræbt at følge *Originalen* med al muelig Flid. Jeg vil aleene tage mig den Frihed at erindre disse faae Ting:

- 1) Materien er mangesteds høy, og sammenblandet med Tildragelser af den gamle Grædske Fabellære, som nu tildeels for os ere ubekjendte.
- 2) Mangesteds er den, om jeg saa tør sige, maver og fattig; og altsaa, for overalt at være sig selv liig, uddyntet med Ziirligheder, hvorudi et hvert Sprog har sine Fordele og Vanskeligheder.
- 3) Da det altsammen bestaaer i Historiske Berætninger, saa er det hele Skrift sigtet fuld af Guders, Menniskers, Landskabers, Stæders, Bierges og Floders Navne og Tilnavne; som for Exempel: 2den Bogs, første Fabel, hvor først 24

10. *Publii Ovidii Nasonis Metamorphoses* Oversatte i danske Vers af Niels Krog Bredal vice Borgemester udi Trundhiem 1758. Trykkestedet er ikke angivet, men er sandsynligvis København. Titeltobber med Apollon og Daphne 'teignet af Cramer'. Bogen er dediceret til Kunstakademiets rektor, professorer og medlemmer. Fortalen er uden paginering. At dedikationen er et udtryk for en sponsorering af udgaven er sandsynlig, men ikke bevist.

Bierge, og strax derpaa 31 Floder opregnes at have lidt Skade af Solens Vogn, som Phaeton var kommet til at kiøre. Saaledes i den 3die Bogs, 2den Fabel, hvor henved 40 Jagthunde opregnes, som antastede deres Herre Actæon. Fremdeles den 5te Bogs, første Fabel, hvor 62 Personer anføres hver ved sit Navn, der vare med i den store Blods-Udgydelse som blev stiftet imellem Persevs og Phinevs. Ikke at tale om de mange andre Steder, hvor lige saadanne Vanskeligheder forekommer.

Jeg har til min Oversættelse udvalgt de slags Danske Vers, som jeg formoder best at komme overeens med de Latinske Heroiske, hvori *Originalen* er skrevet; omendskiønt jeg ogsaa derudi haver forefundet adskillige Besværligheder, i det man i dette slags Danske Vers er nødsaget til at slutte Meeningen med hver fjerde Linie, hvilket ikke iagttages i de heroiske Vers, som Latinerne have brugt.

Jeg haver i Anmærkningerne saa kort som mueligt, og alleene brugt samme, for at oplyse noget i Fabel-Læren, som af Ordene selv ey noksom kunde være bekiendt.

Hvor der har forekommet de saa kaldede *Variantes Lectiones*, haver jeg nøye holdt det eene Oplag imod det andet, efterseet hvorudi de vige fra hinanden, og derudaf, efter min ringe Skønsomhed, udvalgt det, som jeg haver holdt for at være det retteste og meest overeensstemmende med *Poëtens* Hensigt.

I det øvrige forhaaber jeg at den velmeenende Læser undskylder de Feyl, som en uhældig Oversætter kan have begaaet, ved at erindre sig ey alleene den almindelige Vanskelighed som forefalder ved Oversættelse fra Vers til Vers; men i Særdeleshed ved at forestille sig *Originalens* Geyst og det Latinske Sprogs Righed frem for alle andre Sprog. Mine Læseres Fornøjelse skal være mit Hoved-Øyemærke, med, saa hastig som muligt, at give for Lyset det øvrige af disse *Metamorphoses*; og ved at erfare saadant skal min ringe Geyst oplives, saa jeg med en større Forsikring i dette mit Arbejde skal henleve

Den veldømmende Læsers

Kiøbenhavn d. 1ste

Junii 1758

tiensforbundne Tiener

Niels Krog Bredal

Kommentar

Bredals fortale indeholder flere af de samme betragtninger som Moths (hvis oversættelse han ikke kender), men der er kommet et yderligere argument til i begrundelsen for en oversættelse til dansk: Den danske litteratur fortjener en oversættelse, fordi den kan inspirere de bildende kunstnere. Meget betegnende er oversættelsen dediceret til Kunstakademiet.

Bredal nævner tre ting ved værket, som han ikke er tilfreds med set fra en oversætters (og dermed læsers) betragtning:

(1) Det vrimler med mytologiske referencer, “som nu tildeels for os er ubekjendte”. Teksten er altså ikke umiddelbart tilgængelig for læseren, der må formodes ikke at være fortrolig med latinskolens undervisning. Dette er vigtigt, fordi Bredal her tænker på den bildende kunstner og ikke på latineren. (2) Stilen er ujævn, sommetider “maver og fattig” andre gange “udpyntet med Ziirligheder, hvorudi hvert Sprog har sine Fordele og Vanskeligheder.” Som enhver oversætter ved, er det et stort problem for en moderne gengivelse, at afsendersproget ikke har det samme arsenal af metaforer – og tydeligvis et irritationsmoment for Bredal. Det samme gælder

(3) forskellige former for vidtløftighed hos den gode Ovid. Eksemplerne viser, at Bredal ingen fornemmelse har af, at Ovid leger med katalogdigtningens særlige genre, når han opregner 24 bjerge og 31 floder osv. Han oversætter dem dog pligtskyldigst alle sammen, hver og én med en af de i øvrigt få kommenterende fodnoter.

Alexandrinerne kalder han danske vers, hvilket i 1758 vel også er en rimelig betegnelse for dette metrum. Trods de versifikatoriske problemer med rim og meninger, der ikke må gå ud over fire linjer, har han tilsyneladende ikke overvejet andre medier.

Desværre skriver han ikke, hvilke tekstudgaver han har benyttet, men det er tydeligt, at han har benyttet sig af flere videnskabelige udgaver med et apparat af *variantes lectiones*, som han har plukket i ud fra sin egen fornemmelse. Vi er langt fra den nutidige oversætters overvejelser over, hvilken tekstudgave der er den bedste, og hvor oversætteren bør afvige fra udgavens tekst.

Benzons oversættelse 1816

Jens Benzon (1767-1839) var jurist og fra 1801 til 1805 amtmand over Randers Amt, men måtte dette år trække sig tilbage på grund af en øjensygdom.¹¹ Sit lange otium tilbragte han i Odense, hvor han var aktiv inden for fattigforsorgen, tog initiativ til oprettelsen af en sparekasse og var medstifter af Fyens Stifts patriotiske Selskab. Som det fremgår af hans nedenfor citerede indledning, er oversættelsen et resultat af en amatørs arbejde i ledige stunder. Jeg inddrager Benzon, fordi han i sin indledning fremsætter en række principielle synspunkter på oversætterens mål og midler. Derimod har jeg kun medtaget den første passage af hans prosaoversættelse.¹²

[I] Forerindring.

Efter at have sat i herværende Cathedralskole en elsket Pleiesøn, hvis Undervisning jeg i fulde ti Aar udelukkende opofrede mig til, besluttede jeg, for at udfylde den ledige Tid, at sysselsætte mig med Oversættelsen af en Classiker, og mit Valg maatte da snart falde paa Ovids Forvandlinger, der havde været mig i yngre Aar en Yndlingslæsning; Men da jeg billigen befrygtede mit Arbei-

11. L. Laursen i *Dansk biografisk Leksikon*.

12. Publius Ovidius Nasos Forvandlingers Første Deel, indeholdende de fem første Bøger fordansket af Jens Benzon forhenværende Amtmand i Randers Amt. Odense 1816 Trykt paa Forfatterens Bekostning hos S. Hempel Eier af Fyens Stifts Adressekomtoir og Bogtrykkerie.

des mange Ufuldkommenheder, underkastede jeg det herværende Rectors, Professor og Ridder Ludvig Heibergs Prøvelse; Med sædvanlig Redebonhed paatog denne min hæderlige Ven og Aristarch sig at sammenholde Oversættelsen med Originalen, og Hans store Sprogkyndighed og ufortrødne Tidsoffrelse skylder jeg saaledes adskillige Rettelser og Bemærkninger, for hvilke jeg herved bevidner Ham min offentlige Taksigelse.

[II] Opmuntret ved denne Lærdes ikke ufordelagtige Dom, vover jeg altsaa at tilbyde det læsende Publicum en prosaisk Oversættelse af Ovids Forvandlingers fem første Bøger. De af mine Læsere, der er af den Formening, at kun Den, der med levende Indbildningskraft forener Færdighed og Lethed i at paalægge sine Tanker enten Rimets eller Stavelsesmaalets Baand, bør paatage sig at oversætte en Digter, ville naturligviis savne i dette mit Arbeide Digtets udvortes Prydelse; Men Disse skylder jeg den oprigtige Bekiendelse, at jeg aldrig har sporet hos mig mindste Ytring af hiint Talent, og at jeg altsaa ikke kunde paatage mig at oversætte anderledes, end i ubunden Stiil. Desuden have Mange for mig leveret i forskjellige levende Sprog prosaiske Oversættelser af romerske og græske Digtere, og troet, derved at have gavnet deres Lands Literatur; Saaledes har blandt vore egne Landsmænd, en Jacob Baden oversat hele Horats, skiøndt Oderne og Epoderne maaske kunde synes mindre at egne sig til prosaisk Behandling, end Ovids Forvandlinger, der ved deres Indhold og Mangfoldighed dog frembyde saa megen Intresse.

En saadan Mands, som vor Jacob Badens Exempel bør da være Retfærdiggjørelse nok, saafremt det behøvede Retfærdiggjørelse, at bringe sine Landsmænd i nærmere Bekiendtskab med en Digter, der [III] skiøndt han anbefaler sig saa meget ved Composition, levende Indbildningskraft, Livelighed i Skildringer, Opfindelsesaand, og Fylde i Udtryk, endnu ikke har fundet blandt vore Digtere af første Rang en værdig Oversætter; thi vel have vi salig Professor Sahl og Borgemester Bredals rimede Udarbejdelser, men med al Agtelse for den Førstes bekeindte Læredom, tvivler jeg dog meget paa, at nogen af disse Oversættelser er skikket til at opvække hos Dem, der ikke kunne læse Ori-

nalen, et nogenledes rigtigt Begreb om Dennes mange og mangehaande Skiønheder. Jeg har derfor troet, at nærværende Forsøg ikke vilde være overflødig eller uvelkommen, i Særdeleshed da jeg haver havt for Øie det dobbelte Formaal: baade at skaffe dannede Læsere, der aldeles ikke forstaae Grundsproget, en underholdende Læsning, og Den, der ikke uden Hielp kunne forstaae Originalen, en troe Veiledning; Et dobbelt Formaal, der vanskeligen vil kunne opnaaes i en rimet eller metrisk Oversættelse. I det mindste forekommer det mig, at de gamle Classikeres berømte metriske Oversætter Voss, i hvor meget end det tyske Sprog nærmer sig det latinske i Ordomsætninger og i Ordføininger, ikke paa alle Steder har været lige heldig, og at han undertiden har tvunget sit Fædrenesprog ind i fremmede Former, hvorved Tydelighed og Lethed ere blevne opoffrede for Korthed og Stavelsemaal.

[IV] Ingen tro dog, at fordi jeg anseer hiint dobbelte Formaal maaske allene opnaaeligt i en prosaisk Oversættelse, jeg skulde nære den daarlige Indbildning, at have ved nærværende Forsøg fyldestgiort den Sagkyndiges billige, end sige strenge Fordringer; Jeg føler kun al for vel mit Arbeides Ufuldkommenheder, og at min dobbelte Bestræbelse kan paa flere Steder have giort, enten Sproget for tvunget, eller Oversættelsen mindre nøiagtig; Dog vil jeg smigre mig med, at ingen udanske Ord eller Vendinger have indsneget sig; I det mindste har jeg, med Undtagelse af nogle faa nydannede Ord, og nogle faa latinske Benævnelser, som jeg har anseet rigtigst at beholde uforandrede, for ikke ved Oversættelse at indskrænke eller udvide de dermed forbundne Begreber, søgt at undgaae udanske Ord, ved ikke at bruge andre, end dem, der have deres Hiemmel i den af Hr. Secretair Christian Molbech udgivne danske Haand Ordbog, hvis, paa saa rigtige Grunde, byggede Retskrivningslære jeg ligeledes for det meste haver fulgt. I Øvrigt har det været min Hovedbestræbelse, ikke allene at give overalt Tanke for Tanke, og Billed for Billed, men ogsaa, saavidt mig muligt, at give Ord for Ord, og at overføre i min Oversættelse alle Originalens Ordspil, Modsætninger, Gientagelser, overfyldige Udtryk, og eenstydige Begreber; da jeg anseer det for en Oversætters Pligt, at fremstille sit Mønster

med alle dets Eiendommeligheder, [V] det være sig nu Feil eller Skjønheder, for at bringe Læseren, saavidt det ved Mellemand lader sig gjøre, i et nøie og fortroligt Bekiendtskab med Originalen. Dog haver jeg troet, at det vel kunne bestaae med en tro Oversættelse, at tilsløre slibrige Steder, og undertiden at tilføie et eller andet Biord, der, uden at forandre Tanke eller Billed, befordrede Velklangen i Fædrenesproget; thi savnede end Oversættelsen poetisk Udvoortes, maatte den dog i Udtryk, i Afrunding, og i Periodebygning hæve sig noget over Hverdagssproget.

Til Grund for min Oversættelse haver jeg lagt den af Petrus Burmannus i Amsterdam 1727 udgivne Text; Dog haver jeg sammenholdt den med Gottlieb Erdmann Gierigs Udgave af 1804, og fulgt denne paa de faa Steder, der synes at frembyde en bedre Mening. Desuden haver jeg raadført mig med August Rodes tyske prosaiske Oversættelse, Berlin 1791, og med Johan Heinrich Voss's tyske metriske Oversættelse af de udvalgte Fabler, Berlin 1798; Men forinden jeg tyede til disse mine Forgængere, gjorde jeg mig det til Lov, først at forsøge egne Kræfter, og at udarbeide en selvstændig Oversættelse, i hvilken jeg siden har optaget enkelte Udtryk og Vendinger, som jeg fandt bedre hos mine Forgængere, end hos mig, og som jeg derfor hverken vilde, eller burde [VI] lade være ubenyttede. Har derfor vor fælles Bestræbelse: at holde os Originalen saa nær som muligt, givet vore Oversættelser en uundgaaelig Lighed med hinanden, saa at hvad Ovid i sine Forvandlingers anden Bogs 13 og 14 Vers siger om Doridernes Familielighed, ogsaa her kunde anvendes:

... Facies non omnibus una

Nec diversa tamen: qualem decet esse sororum

saa vil man dog, ved at sammenholde dem med hinanden, finde, at jeg ikke har oversat paa anden Haand, men at jeg selv nøie har gennemgaaet Texten, og omhyggeligen viet hvert Ord deri.

I Henseende til Forklaringer til de tilføiede Forklaringer, hvoraf en stor Deel findes hos August Rode og Gierig, haver jeg, for ikke at fordyre Bogen, indskrænket mig til saadanne, der ikke kunde undværes, naar Oversættelsen skulde uden Anstød forstaaes af enhver Læser. Af samme Grund haver jeg ikke forudskikket nogen Indholdsfortegnelse, der kunde have viist, hvor mesterligen som oftest, Digteren haver forberedet Overgangen fra den ene Forvandling til den anden, og derved ordnet til et Heel<e>, de ma<n>ge for hans Tid, deels ved Sagn, og deels ved Skrifter, opbevarede mythologiske Brudstykker.'

Efter saaledes at have aflagt Rede og Rigtighed for min Oversættelse, maa jeg nu overlade den til sin egen [VII] Skiebne; men var den end uden Feil, vilde den alligevel kun være et svagt Gienskin af sin skønne Original, og salig Professor Fumars's Dom over enhver Oversættelse i Almindelighed (<> see hans Fables et poésies diverses) vilde da og her være geldende:

*Dans les bras de Thétis Phöbus est descendu;
Mortels! Consolez Vous, je Vous rends sa lumière,
Voyez leur dit Phöbé, Vous n'avez rien perdu,
Pas le moindre rayon, la voilà entière.*

*Traducteurs! Votre art est pareil;
La lune abeau briller, ce n'est pas le soleil.*

Dog beder jeg, at den med Grundsproget ubekjendte Læser ikke strax vil skrive paa Oversætterens Regning Alt, hvad der under Læsningen maatte støde ham; thi ihvormeget end Originalen har været, og til alle Tider vil være et saare udmærket Digt, har dog Forfatteren selv erkjendt dets Ufuldkommenheder, og forinden sin Afreise fra Rom til Tomi ved det sorte Hav, hvorhen han af

Keiser August, for en ikke tilfulde bekiendt Brødes Skyld, blev forviist, selv kastet det, som et sig uværdigt Digt, paa Ilden. Han kalder derfor og i første Bogs siette Klagebrev dette Værk *et adhuc crescens et rude carmen*, og slutter med følgende Anbefaling til Læserne: [VIII]

*Orba parente suo quidcunque volumine tangit,
His saltem vestra detur in urbe locus;
Qvoque magis faveas, non hæc sunt edita ab illo,
Sed qv<a>si de domini funere rapta sui;
Qvidquid in his igitur vitii rude carmen habebit
Emendaturus, si licuisset, erat.*¹³

Havde derfor Omstændighederne ikke afholdt ham fra at lægge sidste Haand paa Værket, vilde han sikkerligen ved nøiere Prøvelse have afkappet et og andet vildt Skud af en for yppig Phantasi, og udslettet de hist og her forekommende Pletter; og Oversættelsen skulde da, foruden at tilsvare sine egne Feil og Ufuldkommenheder, ikke tillige staae i Fare for, at bebyrdes med dem, der allene hidrøre fra Originalen.

Kommentar

Som tilfældet er med Moth og Bredal, er Benzon ikke udøver af faget i skole eller på universitet. Han har dog fået sin ven, Odense-rektoren Ludvig Heiberg til at læse oversættelsen igennem, og hvad Heiberg har anmærket, finder man aldrig ud af. Derimod er der nogle interessante bemærkninger om oversættelsens ydre form. Benzon bebrejder samti-

13. Hvilket Magister og Conrector Christian Falster i sin i Kiøbenhavn 1719 udkomne Oversættelse af Ovids Elegier saaledes har fordansket: Seer nogen denne Bog, som Faderløs er blevet, | Da lade hand i Rom den ubehindret gaa, | Om den deszbedre er, da er den af sin Fader | Ei frem for Lyset bragt, men efter sammes Død; | Hvad Feyl udi mit Vers jeg derfor efterlader | Jeg skulde rettet, hvis ei Tiden det forbød.

dens digtere, at de ikke har påtaget sig at oversætte *Metamorphoserne* til et nutidigt sprog, og det er mere velbegrunder, end man umiddelbart skulle tro. I tiden mellem 1790 og 1810 havde flere danske digtere forsøgt sig som oversættere af den klassiske litteratur: Knud Lyhne Rabek, Malthe Conrad Bruun, Jens Baggesen og Adam Oehlenschläger, for at nævne de vigtigste. Ingen af dem havde dog fuldført større værker, men havde forsøgt sig med mindre digte eller med uddrag af større. Disse oversættelsesprøver udkom som regel i tidens mange litterære tidsskrifter.

Benzon har selv valgt prosa (“ubunden Form”) dels af nød – han bekender over for den gunstige læser, at han ingen poetisk åre har – dels kan han ikke forlige sig med det bundne vers, som han desværre ikke definerer nærmere. Er det det nye heksameter, han taler om, eller er det alexandrineren? Sandsynligheden taler for det første, særligt fordi han refererer til Voss’ oversættelser, der er i det nye heksameter, som i tiden lige inden 1800 havde fejret triumftog i Tyskland og Danmark.¹⁴ Kritikken af Voss er ikke uinteressant, for med jævne mellemrum dukker den op i løbet af de næste 200 år; fra omkring 1990 har kritikken af den metriske oversættelse af dramaet resulteret i, at de fleste oversættelser for tiden er i prosa.¹⁵ Benzons henvisning til Jacob Badens Horatsoversættelse er måske ikke så heldig, for der er næppe nogensinde lavet en dansk oversættelse med mindre fornemmelse for det poetiske sprog end denne (og det siger ikke så lidt). Alligevel er prosa-synspunktet vigtigt, fordi det i en overgangsperiode mellem den franskprægede tradition inkarneret i alexandrineren og den nye tyske opstår en begrundet tvivl om nytten ved at oversætte metriske tekster til et metrum, som ikke har meget andet end navnet til fælles med det antikke.

Benzons målgruppe er veldefineret: Han ønsker “baade at skaffe dannede Læsere, der aldeles ikke forstaae Grundsproget, en underholdende Læsning, og Den, der ikke uden Hielp kunne forstaae Originalen, en troe Veiledning”. De rigtig kyndige kan selv, og dem henvender han sig slet ikke til. Det fremgår desuden af følgende tre ting: Først bemærknin-

14. Heksametrrets historie i Tyskland og Danmark er beskrevet adskillige gange, fx af Josefine Kitzbicher s. 13-24 i *Theorie der Übersetzung antiker Literatur in Deutschland seit 1800* (Transformationen der Antike 9) Berlin 2009 og Kai Møller Nielsen side 45-140 i *Homeroversættelser og heksameterdigtning. Linjer gennem den danske litteraturs historie*. Odense 1974.

15. En meget klar redegørelse for oversætterens opgaver og valg af medium findes i efterskriftet til Jørgen Mejers og Søren Ulrik Thomsens oversættelse af *Sofokles: Kong Ædipus*.1990.

gerne om dansk retskrivning, hvor professor Molbechs nyligt udkomne afhandling om sagen bliver udgangspunkt for tekstens ortografi. Dernæst kommentarerne om originalens abundans, som oversætteren lidt undskyldende alligevel reproducerer og endelig bemærkningerne om de slibrigheder, som en oversætter må have ret til at retouchere.

Benzon redegør for tekstvalget, og gør sig (med amatørens mindreværds kompleks) store anstrengelser for at vise, at han ikke oversætter “andenhaands”, men naturligvis konsulterer kollegene på de andre moderne sprog.

Endelig kommer han på sin vis Ovid til undsætning med et latinsk citat (som læseren forudsættes at kunne læse og forstå), der forklarer digtets uafsluttede form. Det sidste havde han ikke behøvet, og jeg opfatter det som et af de mange forsøg fra Benzons side på at undskylde og forklare det for danske bedsteborgere i begyndelsen af 1800-tallet lidt bizarre ovidiske univers.

Meislings oversættelse 1831

I 1831 var Simon Meisling (1787-1856) forfremmet til rektor i Helsingør og havde mange klassikeroversættelser bag sig, heriblandt *Æneiden* og Theokrits *Idyller*. Hans Ovidoversættelse¹⁶ var påbegyndt længe før (den første prøve udkom i 1806). Han fulgte konsekvent den nye stil at oversætte heksametre med heksametre, og i forordet gør han sig disse overvejelser over oversættelsens form:

[XXIII] Det er førstegang at dette Digt træder frem i en dansk metrisk Oversættelse, uagtet det er rigt paa Interesse for Tænkeren, for Elskeren af det Skjønne, for Enhver, som vil see, hvorledes Phantasiens ubundne Productioner kunne ved en kunstfuld og ret humanistisk Behandling forædles, og endelig for den plastiske Kunstner, der hos vor Digter vil finde et brugbart og rigeligt Stof. Bestemme noget om Oversættelsens større eller mindre Værdie, tilkom-

16. Forvandlinger, et fortællende Digt i femten Sange af Publius Ovidius Naso. Oversat og oplyst ved S. Meisling, Prof. Dr. i Phil. Rector for Helsingørs lærde Skole. Kiøbenhavn 1831.

mer ikke mig, dog bør jeg paa Sandhedens Vegne afvise ethvert Henpeg paa Iilsomhed, eller, for at bruge den svenske Referents Yttring,¹⁷ der forstaaer at referere om alle Fag i den danske Litteratur, partiel Skjødesløshed i den metriske Udførelse. Udspringer saadan Anke af det Produceredes blotte Omfang, da erindre baade han og enhver, at der kan gøres meget uden Iilsomhed, med den største Roe og den nøiagtigste Anvendelse af Filen, naar man vogter sig for at de tre store Hindringer for al litterair Virksomhed, søvnagtig Mangelighed, idelige Besøg og Klubdriverier. Udspringer derimod saadan Anke fra en grundig kritisk Bedømmelse af det Præsterede, da erindre man sig, at dette Slags Arbejder har den Egenhed ved sig (hvilket Enhver, der har arbeidet i Faget, vil sande) at der med enkelt Vers, ja med enkelte Udtryk, kan gøres gjentagne, endog de meest anstrængte Forsøg, uden at just den Udvei falder Oversætteren betimelig ind, som enten længe bagefter rinder tilfældigen ham selv, eller endog den udøvende Læser, i Tanker ved den blotte Recitation.

Fremdeles vilde jeg selv kunne anføre enkelte Steder, hvor Udtryksmaader og Vendinger turde støde det danske Øre, men som jeg dog med Flid ikke har villet forandre, fordi de udgjorde en Eiendommelighed ved den digteriske Ikklædning, som ikke burde forvanskes. For den blot cursoriske Læser, der, uden at kjende eller sammenligne Originalen, gennemblader et saadant Værk, som om det var et Product af og for vor Tid, vilde det vel ikke være ubehageligt, om slige Egenskaber, som oprinde fra Digterens Nationalitet, Tidsalder og Personlighed bleve udslettede; men at Methoden vilde være grundfalsk, derom er jeg overbeviist. Just paa den Grund har jeg beholdt tvende Særkjender, som især dette ovidiske Digt har, og som neppe tiltaler enhver Læser, nemlig Versenes høist dactyliske Character, hvilket jeg formoder maa være en Følge af Digterens livlige og mere rapide end episk rolige Foredrag, samt de særdeles korte paa hinanden følgende Smaaperioder, af hvilke jeg blot vil anføre VII, 757-73,

17. Der er ikke lykkedes mig at identificere den svenske recensent.

hvor digteren har 10 Punctum'er i 16 Linier. At jeg alligevel beholdt dem, var naturligt, da Talen ikke var om at rette eller forbedre, men udelukkende om at gjengive.

At jeg omhyggeligt har stræbt at undgaae Hiater, vil, som jeg haaber, enhver kunne se; at de aldeles kunne undgaaes i et Digt af dette Omfang, og især, naar man er bunden, og ikke tør bevæge sig med en Originalforfatters Frihed, var at formode, dog glemme man ikke, at mange Hiater ere apparente, og mere for Øiet end for Øret. Vokalendelsen e med en paafølgende Diphthong "ei" frembringer saaledes ingen Hiatus; saa lidet det nemlig gaaer an at sige: "de rystede Ege", saa godt kan man beholde: "de offrede ei." Heller ikke frembringer det Hiatus, naar "e" i enkelt Ord have erholdt ved Brugen en Udtale, som afviger fra Bogstavets Grundtone, f. Ex. "blomstrende Enge." Men ligesom det ikke var vanskeligt at undgaae idetmindste det Slags Hiater, der vare aldeles forkastelige, var det mindre let at slippe det ildelydende h med paafølgende Vokal efter en forudgaaende Vokal. Dette Sammenstød maa i en fortløbende historisk Fortælling forekomme for ofte, til at den deraf opstaaede Misklang skulde overalt være at undgaae. Dog den billige Bedømmer, som kjender Tingen af egen Erfaring, og som ikke gjør Anskrig om Skjødesløshed, fordi det Uundgaaelige ikke er blevet undgaaet, behøver ikke sligt Henpeg; for den ubillige ville de være overflødige.

S. Meisling

Kommentar

Værket udkom med en dedikation: "Medlemmerne af Selskabet for de skønne Videnskabers forfremmelse modtage dette Værk, der i flere Henseender skylder dem saa meget, som et Tegn paa Oversætterens Høiagtelse og Taknemmelighed!" Værket blev understøttet

af Selskabet, der i disse år også støttede andre klassikeroversættelser.¹⁸ Finansieringen af trykning spiller altid en vigtig rolle for en klassikeroversætter, der kun sjældent får noget egentligt økonomisk udbytte ud af sine anstrengelser, og det er ganske betegnende, at Benzon på sit titelblad skrev, at hans bog er “Trykt paa Forfatterens Bekostning”.

Meisling siger med en vis stolthed, at hans oversættelse er den første danske metriske (alexandrinere tæller tydeligvis ikke), og at både “Elskeren af det Skjønne og den plastiske Kunstner” vil finde glæde og inspiration i Ovids frodige fantasi. Da den svenske recensent ikke endnu er identificeret, blive det næste afsnit noget kryptisk, men Meisling er tydeligvis blevet trådt over versefødderne i en anmeldelse, som han føler sig forpligtet til at svare på. Hans redegørelse for oversættelsesarbejdet – og den rigtige formulering der kommer ud af intet – vil enhver oversætter nikke genkendende til. Bemærkningen om det lykkelige fund af den rigtige formulering under en recitation kan sagtens være en personlig oplevelse.¹⁹ Meislings oversættelsesovervejelser er symptomatiske for den ny tids opfattelse af klassikerne, når han gør opmærksom på, at der i teksterne optræder ting og forhold, som må virke fremmede på læseren. Han ønsker altså ikke at modernisere teksten, men derimod at læseren gør sig umage for at forstå den fremmede og fjerne kultur.

De tekniske overvejelser over de mange daktyler i originalen og over hiater i oversættelsen er også interessante, fordi problemet ikke synes at have anfægtet nogen heksameteroversætter sidenhen, Wilster inclusive. Den klassiske metriks strenge krav til et formfuldendt vers var længe om at slippe sit tag i filologerne.

Det er et udtryk for en anden markant linje i dansk oversætterkultur, at de latinske forfattere kommer til at stå i skyggen af de græske. Der går over 150 år, før *Metamorphoserne* bliver oversat igen.

18. K. F. Plesner: *Det smagende Selskab. Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse 1759-1959*. 1959. Side 111-122 er en samlet fortegnelse over støttede værker. Meisling optræder kun denne ene gang. Desværre anføres beløbets størrelse ikke.

19. Et berømt eksempel på den slags inspiration er anekdoten om Vergils improviserede vers, som citeres i Donats Vergilbiografi, se oversættelsen i *Aigis* 6,1 2006.

Otto Steen Dues oversættelser 1989 og 2005

Otto Steen Due (1939-2008) var aktiv som oversætter af klassikerlitteratur lige fra sin studietid, mens han var professor i klassisk filologi ved Aarhus Universitet og gennem hele sit otium. Blandt de mange oversættelser er *Metamorphoserne*, som han udgav i to versioner, første gang i 1989, anden gennemreviderede udgave udkom i 2005. Allerede i 1974 var han med disputatsen *Changing Forms* om *Metamorphoserne* slået ind på et livslangt studium af Ovid, hvis værker han for størstepartens vedkommende oversatte til dansk. I efterskriftet til førsteudgaven (1989) skriver han:

Hermed slutter de første komplette Metamorfoser
på dansk siden Meisling, den unge Andersens plage,
i attehundredogogtredve fik værket i handlen.

At digte Ovidiske vers har været mig kilde til stor fryd,
så stor, at jeg var trist i lang tid, da jeg var færdig.

Blandt de mange kolleger og venner, til hvem jeg har lyttet,
efter at de havde hørt eller læst, hvad der kom på papiret,
nævner jeg Bodil først og så Holger og Allan og Ole,
altså Johansen og Karker og Thomsen. Men alle vil vide,
at selv om de ikke er nævnt, er de husket med tak og med glæde.

14 år efter genudgav Otto Steen Due værket med dette forord:

Hermed atter en gang Ovids Forvandlingers verden,
nu på de rigtige vers jeg i sin tid ikke bemestred.
Måtte de læsende Danske, hvis bøger jeg nu har forældet,
dog tage venligt imod de forbedrede Metamorfoser!

Kommentar

Skulle man være i tvivl om betydningen af andenudgavens bemærkning om versene “jeg i sin tid ikke bemestred”, kan man læse førsteudgavens forord igen. Her optræder (i vers 2, 4 og 10) den frihed at indsætte en tryksvag stavelse som “optakt” til heksametret, hvilket oversætteren i sine senere oversættelser ikke accepterede og derfor skrev store dele af oversættelsen om til klassiske, smidige heksametre. Det samme skete med de to versioner af *Æneiden* (1996 og 2007). Selvom der er ganske få betydningsmæssige ændringer i de to versioner af *Pyramus og Thisbe*, vil jeg alligevel citere dem begge, fordi de mere end noget andet eksemplificerer oversætterens aldrig endegyldige valg mellem to formuleringer, der på en vis måde begge er rigtige, men hvor den ene alligevel ved nærmere overvejelse er den bedste.²⁰ Fritz Saaby Pedersen har for nylig udtrykt forholdet meget præcist med ordene: “En oversættelse er ikke noget man gør færdig, det er noget man forlader”.

Otto Steen Due oversatte mange andre klassiske forfattere (begge Homers værker, homeriske hymner, alle Terents’ komedier, Vergils *Æneide*, Sophokles’ *Antigone*), men for mig er der ingen tvivl om, at Ovidoversættelserne er de bedste, fordi forfatter og oversætter på en sær måde er kongeniale, og oversættelsen giver forfatteren fuld kredit for sin uforlignelige evne til at skabe levende situationer i et stedse varieret versemål.

Teksterne

Herefter følger Ovids tekst og de seks oversættelser af *Pyramus og Thisbe*. I oversættelserne har jeg tilføjet en linjetæller, der selvfølgelig kun nogenlunde svarer til den latinske. Det gælder særligt alexandrineroversættelserne, der opererer med et helt andet antal stavelser i de enkelte vers.

20. I *Ledsager til Ovids Metamorfoser* (2005) har Otto Steen Due i sit forord gjort nærmere rede for sine bevæggrunde for at oversætte med “fakultativ optakt”, og bevæggrundene til at ændre oversættelsen til “regulære daktyliske heksametre af Wilstersk standard”.

- 1** Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter,
altera, quas Oriens habuit, praelata puellis,
contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
- 5** notitiam primosque gradus vicinia fecit,
tempore crevit amor; taedae quoque iure coissent,
sed vetuere patres: quod non potuere vetare,
ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
consciis omnis abest; nutu signisque loquuntur,
- 10** quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
fissus erat tenui rima, quam duxerat olim,
cum fieret, paries domui communis utrique.
id vitium nulli per saecula longa notatum -
quid non sentit amor? – primi vidistis amantes
- 15** et vocis fecistis iter, tutaeque per illud
murmure blanditiae minimo transire solebant.
saepe, ubi constiterant hinc Thisbe, Pyramus illinc,
inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
“invide” dicebant “paries, quid amantibus obstas?
- 20** quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi
aut, hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres?
nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
quod datus est verbis ad amicas transitus auris.”
taliam diversa nequiquam sede locuti
- 25** sub noctem dixere “vale” partique dedere
oscula quisque suae non pervenientia contra.
postera nocturnos Aurora removerat ignes,
solque pruinosas radiis siccaverat herbas:
ad solitum coiere locum. tum murmure parvo
- 30** multa prius questi statuunt, ut nocte silenti
fallere custodes foribusque excedere temptent,
cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquunt,
neve sit errandum lato spatiantibus arvo,

- 34 convenient ad busta Nini lateantque sub umbra
35 arboris: arbor ibi niveis uberrima pomis,
ardua morus, erat, gelido contermina fonti.
pacta placent; et lux, tarde discedere visa,
praecipitatur aquis, et aquis nox exit ab isdem.
Callida per tenebras versato cardine Thisbe
40 egreditur fallitque suos adopertaque vultum
pervenit ad tumulum dictaque sub arbore sedit.
audacem faciebat amor. venit ecce recenti
caede leaena boum spumantes oblita rictus
depositura sitim vicini fontis in unda;
45 quam procul ad lunae radios Babylonia Thisbe
vidit et obscurum timido pede fugit in antrum,
dumque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.
ut lea saeva sitim multa conpescuit unda,
dum redit in silvas, inventos forte sine ipsa
50 ore cruentato tenues laniavit amictus.
serius egressus vestigia vidit in alto
pulvere certa ferae totoque expalluit ore
Pyramus; ut vero vestem quoque sanguine tinctam
repperit, “una duos” inquit “nox perdet amantes,
55 e quibus illa fuit longa dignissima vita;
nostra nocens anima est. ego te, miseranda, peremi,
in loca plena metus qui iussi nocte venires
nec prior huc veni. nostrum divellite corpus
et scelerata fero consumite viscera morsu,
60 o quicumque sub hac habitatis rupe leones!
sed timidi est optare necem.” velamina Thisbes
tollit et ad pactae secum fert arboris umbram,
utque dedit notae lacrimas, dedit oscula vesti,
“accipe nunc” inquit “nostri quoque sanguinis haustus!”
65 quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum,
nec mora, ferventi moriens e vulnere traxit.

67 ut iacuit resupinus humo, cruor emicat alte,
non aliter quam cum vitiato fistula plumbo
scinditur et tenui stridente foramine longas
70 eiaculatur aquas atque ictibus aera rumpit.
arborei fetus adspergine caedis in atram
vertuntur faciem, madefactaque sanguine radix
purpureo tinguit pendentia mora colore.
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
75 illa redit iuvenemque oculis animoque requirit,
quantaque vitarit narrare pericula gestit;
utque locum et visa cognoscit in arbore formam,
sic facit incertam pomi color: haeret, an haec sit.
dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
80 membra solum, retroque pedem tulit, oraque buxo
pallidiora gerens exhorruit aequoris instar,
quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
sed postquam remorata suos cognovit amores,
percutit indignos claro plangore lacertos
85 et laniata comas amplexaque corpus amatum
vulnera supplevit lacrimis fletumque cruori
miscuit et gelidis in vultibus oscula figens
“Pyrame,” clamavit, “quis te mihi casus ademit?
Pyrame, responde! tua te carissima Thisbe
90 nominat; exaudi vultusque attolle iacentes!”
ad nomen Thisbes oculos a morte gravatos
Pyramus erexit visaque recondidit illa.

Quae postquam vestemque suam cognovit et ense
vidit ebur vacuum, “tua te manus” inquit “amorque
95 perdidit, infelix! est et mihi fortis in unum
hoc manus, est et amor: dabit hic in vulnera vires.
persequar extinctum letique miserrima dicar
causa comesque tui: quique a me morte revelli
heu sola poteris, poteris nec morte revelli.

- 100** hoc tamen amborum verbis estote rogati,
o multum miseri meus illiusque parentes,
ut, quos certus amor, quos hora novissima iunxit,
conponi tumulo non invidetis eodem;
at tu quae ramis arbor miserabile corpus
- 105** nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
signa tene caedis pullosque et luctibus aptos
semper habe fetus, gemini monimenta cruoris.”
dixit et aptato pectus mucrone sub imum
incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat.
- 110** vota tamen tetigere deos, tetigere parentes;
nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater,
quodque rogis superest, una requiescit in urna.’

Matthias Moths oversættelse (1680)

Ovidis Forvandlinger. Den fjerde bog fjerde emtyr. Pyram og thissbe og hvide moorbær til sorte.

⁵⁵I øster Pyram var den favreste blant svenne,
Og iomfru Thissbe bar for skønhed priss alleene.
De to var nabofolk udj den store by
Som af Semiramiss opbiugget bleff aff ny.
Aff nabolavget kom at de bleff kient tilsammen
⁶⁰Og fik hinanden kier; med tiden øgtis flammen.
De var aff lige stand og haffde veret rett
At de i egtestand var bleffen sammensett.
Men som forældrene sig ikke kunde liide.
Saa maatte børnene ei af hinanden vide,
Langt mindre talis ved. Men fædrene det bød
Som var umueligt, og siden de fortrød.
De følte begge to hos sig en lige lue:
Og paa det ingen skal det mærke eller skue
Saa taler de med tegn og miner meget snild.
Men, meer de dekker den, meer blusser op den ild.
⁶⁵Udi en fellids veg, som begge huuse tiente,
En liden sprekke var, som mennisker ei kiendte,
Og ingen haffde seet udj saa mange aar,
Som begge huusene biugt og beboet var.
Men hvad kand vere til som kierlighed ei finder?
De merker sprekken først, og sig til den henskynder.
⁷⁰De der med tryghed tør, dog med en sagte røst,
Sig sige søde ord, og lette hver sit bryst.
Saa ofte Pryam stod ved væggen paa een side
Og paa den anden hun lod mange sukke skyde
Missundelige veg, de sagde begge to,
Hvi staar du oss imod og hindrer voris ro?
Hvi vil du ei engang at samlis oss forunde?
⁷⁵Om det formeget er, dog at vi kyssis kunde:

Vi er taknemmelig, vi veed at du det gior
 Att af hverandres mund vi denne tale hør.
 Saaledis taler de forgieffvis mange tider;
 Naar afften kommer, de den kierlig snak affbryder,
 Og ligesom de sielff der haffde gott udaff
⁸⁰Til affsked hver af dem tæt kys til væggen gaff.
 En morgenstund, der de har kom igien tilstede
 Beklagede de først at de ei nogen glæde
 Aff deris elskov fik: og sluttede saa fort
⁸⁵De vilde neste natt aff staden gange bort.
 Og at de ikke skal paa marken sig forvilde
 Saa skal hoss Ninis graff de mødis ved en kilde
 Hviss klare vande gaar forbi det moorbærtræ
⁹⁰Som fuld aff hvide bær er deilig til at see.
 Der dette sluttet var begyndte de at lengis
 Og dagen siuntis dem saa langsom at fortrengis
 Som aldrig før var skied: omsider gaff den rom
 For nattens mørke, som med hast af havet kom.
 Der Thissbe merkede at alting var i hvile,
 Tog hun sit hovedtafft, og sneg sig med en ijle
 Af huus og staden ud, kom saa til Ninis steen,
⁹⁵Der under træet sad og hvilte sine been.
 Saa kand aff kierlighed iomfruer kiekhed fange!
 Strax ved maanskinnet hun en løve sae fremgange,
 Med flabben fuld aff blod at drikke af den aae
 Som mand at flyde tet ved moorbærtræet sae.
¹⁰⁰Saa bleff hun bange, og stak i saa fast at rende
 Som hun formaatte best, og kunde ikke kiende
 Att tafftet, hvormed hun sit ansigt skylte, falt;
 Saa hiertet var aff frygt betegen offveralt!
 Da løven ledsket var, og gik igien i lunden,
 Bleff han den kappe var, og tog den udj munden
 Besmitter den med blod og siden kaster den

Gik saa til skovene, hvor han kom fra, igien.
¹⁰⁵Lit effter Pyram, som var seenere udkommen,
 Kom an paa dette sted, og havde knap fornummen
 At løvens fodspor stod udi den dybe sand
 Før hand hiertknuset bleff og bleg, den arme mand.
 Men der han lenger var fremkommen, og det klede
 Med blod besmittet fandt. Ak! sagde hand, forøde
 Oss to forlibte skal den ene grumme natt
 Og begge, for vor tid, i graffven vorde satt.
 Hun, den usalige, et lenger lifffortiente:
¹¹⁰Ieg skyldig er i den ulykke, som hun hente
 Sig skulle dennegang: ieg, som dig arme bød
 At gaa om nattetiid til dette farlig sted.
 Ieg som var taabelig, og ei var først tilstede
 At tage mod dig her. Ak! kand ieg eder bede
 I grumme løver, som her eder holder op
 Fremkommer, slider mig fra denne skændig krop.
¹¹⁵Men det frygtagtig er sig døden at tilbede,
 Som mand har i sin magt, og ei tør effter lede!
 Fra iorden Pyram op den blodig kappe fik
 Og med den i sin haand til moorbærtræet gik.
 Der kysser han den tæt og væder den med taare,
 Mens Thissbe borte er vil hand sig ikke spare,
 Hand stak sit draget sverd udi sit hierte rood
 Og sagde, kappe, du og tage skal mit blod.
¹²⁰Der sverdet han igien aff saaret vilde drage
 Faldt baglangs han omkuld, og blodet sprank saa fage
 Igiennem veiret op, som vand af render gjør
 Naar renden er i tu og blyet sprukken er.
 Den hvide frugt derved sin farffve maatte tabe
¹²⁵Og lade sine bær til sortebrune skabe
 Det sorte blod, som ned til træets rødder flød
 Gaff farffven til de bær som mand aff træet brød.

Iomfruen midlertiid, dog hun endnu var bange,
 Til det afftalte sted tilbage torde gange:
 At fæstemanden ei indbilde skulde sig
 At hun var uden tro og sig behialp med svig.
 Hun leder effter ham med oyne og med tanker
 Og hun udj sin hu den snak alt sammensanker
 ¹³⁰Til at fortelle ham, hvordan hun løven sa,
 Hvordan hun brugte been fra samme at undgaa.
 Der hun til stedet kom og frugten fandt forandret
 Hun lenge stod i tviffel om hun rett havde vandret:
 Og mens hun tvifflede bleff hun et legom var
 Som sidste aandedret paa leberne frembar.
 Fra dette grumme siun drog Thissbe sig tilbage
¹³⁵Bleff bleg, og hindis krop aff redsel krøb saa fage
 Som naar paa stille haff en sagte vind opstaar
 Man ser at bølgerne som krybendis fremgaa.
 Men der hun nu fornam at Pyram laa udstrekket
 Bleff hun af smerte slett betagen og forskrekket
 Vred hænderne og slog med dennem for sit bryst
 og riffver haaret aff og vil ei være tyst.
 Hun kaster sig paa ham og saarene opfylder
¹⁴⁰Med salte taare-vand, og det blant blodet spilder
 Hun tager ham i faffn, og meen hans kaalde krop
 Med taare og med suk, og kyss kan quægis op.
 Min Pyram, raabte hun, hvad hendelse adskilte
 Dig fra mig denne nat, og mig med sorg opfylte?
 Min Pyram svar mig dog, din Thissbe kalder dig
 Luk dine oyen op og see engang paa mig
¹⁴⁵Til naffnet Thissbe hand oplukte sine oyen
 (Som slet at soffve hen alt gandske var paa veien)
 Og stirrede et tag paa sin saa kiere ven,
 Men døden var for nær og lukte dem igien.
 Der hun sin kappe da omsider haffde funden

Og skeeden, uden sver fand ved hans lender bunden,
 Ak! sagde hun, din haand og store kierlighed
 Har dig paa dette sted, usalige lagt ned.

¹⁵⁰Velan! Her er og haand og kierlighed tilrede
 Hin skal aff denne krafft og styrke sig tilbede
 At treffe hiertet vel: ieg med dig følge maa
 I døden, kiere ven, og her min bane faa.

Ieg, som er aarsag til at de uskyldig døde
 Skal strax i sielffskab dig i dødens riige møde
 At folk kand sige, at den død, dig fra mig tog,
 I samme oyeblik igien dig til mig drog

Ieg eder dog hermed paa beggis veigne beder

¹⁵⁵Usalig fader min og hans, at i tilsteder
 At vore legomer, som kierlighed og død
 Forænedede saa fast, maa iodis paa et sted.

Men du, du moorbærtræ, som nu hanss kropp maa dekke
 Og inden stakket dig og ofver min skal strekke,
¹⁶⁰Ber altid sorte bær, til tegn aff beggis blod
 Som bleff udgydet her og vædede din rod.

Der hun det haffde sagt tog sverdet hun i hænde
 (Hvorpaa sig Pyrams blod, end rygende lod kiende)
 Og, der hun haffde det vel passet til sit bryst,
 Lod falde sig derpaa, og hiertet treffe vist.

Dog vilde Guderne og fædrene bønføre
 Det hun instendig bad. Thi træet maa fremføre
¹⁶⁵Nu sorte bær, og det aff baalet offverskød
 Sin hvile i een graff og i een kiste nød.

Niels Bredals oversættelse

Den fjerde Fabel

Pyramus og Thisbe elsker hinanden hemmelig. De berammer et Sted at komme sammen paa om Natten. Men da Thisbe ankom førend Pyramus, blev hun forskrækket for en Løve, som kom hende i Møde, saa at hun maatte tage tilflugt i en Hule, som var nær derved; men var saa uhældig at tabe sin Kaabe i Flugten, hvilken Løven, som var blodig af det Quæg, den nyelig før havde myrdet, besudlede med Blod. Pyramus kommer imidlertid og finder den. Han tvivler ey paa at jo et Udyr havde revet Thisbe ihiel; hvorpaa han i Utaalmodighed stikker sig selv ihiel. Medens han ligger i sidste Aande-Dræt, kommer Thisbe og da hun erfarer at hendes Elskere for hendes Skyld havde taget Livet af sig, stikker hun sig selv ihiel med samme Sværd; hvorpaa det nær hos staaende Morbær-Træ, til tegn paa denne blodige Tildragelse, kom til at bære den sorte Frugt.

⁵⁵Der var i Asien engang en Dreng og Pige
(Han hedte Pyramus, hun Thisbe) man vil sige
At i det hele Land var ingen smukkere
End hun blandt Qvinder, og end han blandt Mændene.
I byen Babylon (om hvilken efter Rygte
Semiramis en Mur af Tegel-Steene bygte)
Var deres Tilhold-Sted, og Lykken undte dem
To Naboe-Huse, hvor de havde deres Hiem.
Ved dette Naboeskab det allerførst sig hendte,
At de indbyrdes blev alt meer og meer bekiendte;
Med Tiden Kiendskab blev forvandlet uformærkt
⁶⁰Til hæftig Kierlighed, som hver Dag voxte stærkt.
De havde ogsaa strax indgaaet en Foreening
Med fælles Ægte-Troe; men deres Fædres Meening
Var ikke deres lig; de vilde hindre det
Som at forhindre var dem ey saa meget let.
En lige Elskovs Brand optændte begge Hierter,
De skiulte deres Lyst, de qualte Sindets Smerter;
De talte kun ved Nik, ved Smil og Øyne-Sprog;
Men Ilden endnu meer ved saadan Tvang tiltog.

⁶⁵En liden Sprække var just udi Væggen kommet
Som skilte Husene; den Feyl var ey fornomet
 Af nogen anden; men see vore elskende
 (Hvad er for Elskov skiult?) sligt først opdagede.
Her kom de sammen, og igiennem denne Aabning
⁷⁰Gav de hverandre Raad, og al slags sød Forhaabning;
 Paa hver sin Side de her bleve staaende
 Og giennen Sprækken til hverandre aandede.
“Misunderlige Væg! (skreg de forliebte Siæle)
Skal Elskov hindres da her af liv-løse Fiæle?
 Hvor let var ikke vel din Aabning dog saa stor,
 At en af Os fik Lov at komme inden for?
⁷⁵Og var slig Tieneste for vigtig at begiære,
Hvi kunde du dog ey saa meget aaben være
 At kun et lidet Kys os undtes giennem dig,
 Et lidet Kys, som dog ey har saa stort i sig!
Vor Sinde-Lav mod Dig er ikke ligegyldig;
Vi veed hvad hver af os for Tak dig findes skyldig
 Da du beviser os saa vigtig Tierneste
 Og skaffer os saa stor en Vederqvægelse.”
Da de paa hver sit Sted saa længe havde talet
(Desværre uden Frugt!) saa var alt Solen dalet;
 De sagde da Farvel, og hver sin Side da
⁸⁰Gav et forelsket Kys, som Væggen holdte fra.
Før var ey Stierners Glands af Morgenens fordrevet
Og Duggen alt var bort af Græsset tørret blevet,
 Før efter Vane de kom sammen der igien
 Og talede som før, igiennem Aabningen.
De mange haarde Ord mod Skiæbnen Grumhed sagde;
Derpaa indbyrdes med hverandre overlagde
 Ved stille Natte-Tid at ville stræbe paa
⁸⁵At narre Vogterne og fra sit Hiem at gaa;
Derpaa de skulde ud af Stadens Porte vandre,

Og at de kunde let opfinde strax hverandre
 Og ey i Marken gaae omkring vildfarende
 Da skulde Samlingen ved Nini Grav-Sted skee;
 Der blev et Træe udvalt, hvis Skygge skulde tiene
 Til rolig Sammenkomst (Et Morbær-Træe, hvis Grene
 Sig høyt i Luften skiød, og hvide Frugter bar;
⁹⁰Og ved hvis Rødder der en kiølig Kilde var.)
 Sligt blev indgaaet; og De begge gik til Siden;
 Men Ach! hvor langsom og fortrædelig gik Tiden!
 Omsider Lyset dog for Mørket Pladsen gav,
 Hiint nedgik, dette kom op fra det samme Hav.
 Vor trædske Thisbe strax oplukte Dørrens Hængsel
 Saa ingen mærkte det; hun gik med største Længsel
 Indsvøbt udi et Slør hen til det Morbær-Træe
⁹⁵Ved Nini Grav-Sted, som de før bestemmede.
 Hun fuld af Elskov ey til mindste Skræk har følet
 Før en Løvinde kom, som nyelig havde sølet
 Sin Kiæft i Blod af Qvæg, hvoraf den skummede,
 Og søgte Kilden nu til Vederquægelse.
 Ved Maane-Skinnet Hielp saae Thisbe Dyret komme,
 Og derfor skiulte sig, til denne Frygt var omme,
¹⁰⁰Udi en Hule; men var saa ulykkelig
 At hun i Flugten slap sin Kaabe efter sig.
 Nu havde Løven alt en Mængde Vand uddrukket,
 Og havde da sin Tørst tilfulde faaet sluttet;
 Dens Vey i Skoven just ved Thisbes Kaabe faldt;
 Hun sleed den, saa den blev heel blodig overalt.
¹⁰⁵Den arme Pyramus, som havde lidet tøvet,
 Kom endelig, og saae det visse Spor i Støvet
 Udaf et Rov-Dyrs Fod; sligt Syn forvoldte, at
 Han blegnede og blev paa engang modløs plat.
 Men hvad han ikke var, da blev han reent mismodig
 Da Thisbes Kaabe han saae ligge gandske blodig;

Han skreg: "Du fæle Nat! Du skal til visse see
 Paa eengang Hierte-Blod af tvende Elskende;
 Hvoraf hun som er død var endnu Livet værdig
 Jeg som Forrædder er mod Dødens Komme færdig,
¹¹⁰Jeg dræbte dig desvær! Jeg Skyld har i din Død,
 Som dig om Natten paa sligt Sted at komme bød;
 Paa et saa farligt Sted! og selv kom hid for silde;
 I Rov-Dyr! heromkring, jeg ønsker at I vilde
 Med Eders Tænder mit troløse Legeme
 Strax sønderrive for saa grov Forsømmelse.
¹¹⁵Men en frygtagtig Siel er den som midt i Nøden
 Vil klynke og med Ord og Klage ønske Døden."
 Han derpaa Kaaben tog og hen til Træet bar,
 Det Træ, hvor Samlingen for dem besluttet var.
 Han kiendte den, han græd, han kyste den, og sagde:
 "De kiære Draaber Blod som findes her nedlagde
 Foreenes skal med mit; tag Klædebon imod
 Nu Pyrami som før min Thisbes Hierte-Blod."
 Sligt han i Hidsighed udsagde, og trak Sværdet
 Som han ved Siden bar, og stak det uforfærdet
¹²⁰I Livet paa sig selv, og drog det ud derpaa,
 Saa Blodet Strømme-viis af Saaret kunde gaae.
 Det skiød en Straale frem, som naar en Sprække volder
 At en Vand-Sprøyte ey paa Vandet mere holder
 Som indlukt deri er; det pibler frem saa snart,
 At man i Luften knapt kan øyne til dets Fart.
 Der stænkedes da Blod paa Morbær-Træets Stamme,
¹²⁵Da Bærrerne derpaa blev dunkle i det samme;
 Da Roden blodig blev, fik de den røde Skiær
 Et blodigt Mærke staar afmalt paa disse Bær.
 Den stakkels Thisbe nu ey kunde overbære
 At hendes Pyramus i Tvivlsmaal skulde være;
 Og skiønt at Frygten ey tilgavns sig havde sat,

Saa gik hun for at see og søge op sin Skat.
 Med et forelsket Sind og et begiærligt Øye
 Gik hun af Hulen, og med største Flid og Møye
 Ransagte allesteds, fuld af Begiærlighed
¹³⁰Til at fortælle ham hvad Skræk hun nys før leed.
 Men da hun kom, og saae at Frugtens Farve ikke
 Var som den pleyede, hun kunde sig ey skikke
 I slig Forandring, men i slig Tvivlraadighed
 Faldt paa at hun gik Feyl af det beramte Sted.
 Men da hun stod i Tvivl, og var snart heel mismodig
 Hun saa et Legeme halv-død og ganske blodig
 At veltes i sit Blod; hun lidt tilbage gik,
 Og Farve som et Liig udi sit Ansigt fik.
¹³⁵Som Havet, naar en Storm omkring paa Bølgen svæver
 Oprøres i en Hast, og sig mod Himlen hæver,
 Saa blev og Thisbe nu til Mode, da hun saae
 Det fæle Syn som her for hendes Fødder laae
 Men da hun strax derpaa saae til lidt meere nøye,
 Og Pyramus fik se, han som i hendes Øye
 Var saa umistelig; han, hendes Liv og Lyst
 Da slog hun sig af Sorg for hendes bare Bryst.
 Hun sig i Haaret rev, og i fortvivlet Harme
 det kiære Legeme optog i sine Arme;
¹⁴⁰Hun græd, og blandede sin Graad udi hans Blod
 Og kyste Munden som alt stiv og liv-løs stod.
 Hun raabte: "Pyramus! hvad har det sig tildraget
 Hvad Skiæbne haver dig saa hastig fra mig taget?
 Mærk dog min Pyramus! hvem som anraaber dig,
 Hør Thisbe an, og luk ey Øynene for mig."
¹⁴⁵Han ikke Thisbes Navn kom før til at fornemme
 Før strax hans Øye-Syn som laae i Dødens Klemme
 Opluktes; men saasnart han hende fik at see
 Tillukte han igien i Afmagt Øynene.

Hun da imidlertid fik Øye paa sin Kaabe
Og paa det dragne Sværd og gav sig til at raabe:
“Ynkverdige! din Haand er ført af Kiærlighed
Da den udøvede en saadan Voldsomhed.
I dette Stykke er min Haand ey mindre mandig
Min Kiærlighed er og ey ringere bestandig;
¹⁵⁰Min Elskov styre skal imod mig selv min Haand,
Saa jeg i Døden dog skal følge med din Aand.
Og som jeg til din Død desværre! gav Aarsage,
Saa skal jeg og med dig her ende mine Dage;
Og os, som Døden kun at skille var i Stand,
Jeg trodser at den os dog ey adskille kand.
I begge vores Navn jeg dette dog udbeder
¹⁵⁵Forældre af os to! at I dog det tilsteder,
At os, som Kiærlighed og Døden parrede
Maa undes i en Grav at blive liggende.
Du Træ! som for eet Liig et ynksomt Skiul maae være
Og strax skal skiule to, skal sorte Frugter bære
¹⁶⁰Som tegn paa Mord og Sorg, og til Afmindelse
Paa dette Blod som flød af tvende Elskende.”
Hun saadan talende tog Sværdet gandske modig
Som endnu lunken var af første Mord og blodig;
Hun Spidsen passede just under Hiertets Rod,
Og lod sig falde, saa det giennem Livet stod.
Men Hendes Ønsker dog af Himlen bleve hørte,
De til Medlidenhed Forældrene og rørte;
¹⁶⁵Thi Træets Frugt endnu er sort, og Asken af
de tvende lagdes i en Krukke og en Grav.

Jens Benzons oversættelse 1816 (begyndelsen)

Pyramus og Thisbe, Han blandt Ynglinger den Skønneste, Hun blandt Østerlands Piger den Fortrinligste, havde Nabovaaninger i hiin Kneisende Stad, som Semiramis siges at have omgivet med ildhærdede Mure. Nabolaug stiftede Bekiendtskab, og første Yndest; Tid efter anden opstod Kiærlighed, og Ægteskabsbaandet skulde have forenet dem; men Fædrene forbøde det; dog forbyde kunde de ikke, at Begges Hierter brændte af giensidig Kiærlighed; Ingen Medvider er tilstede; de tale til hinanden ved Vink og ved Tegn, og jo mere den dølges, jo mere blusser den dulgte Ild ...

Simon Meislings oversættelse (1831)

XXVI Pyramus og Thisbe.

⁵⁵Øverst i Yndlingers Hob stod Pyramus selv udi Ynde,
Og mellem samtlige Piger i Øst var Thisbe den Første.
Nærved hinanden de eiede Hjem, hvor Semiramis fordum
Sikred sin kneisende Stad med en Muur, som var bygget af Tegsteen.

At de var' Naboer, skaffede først baade Kjendskab og Adgang,
⁶⁰Tiden gav Kjerlighed Kraft, og, dersom Forældrene vilde,
Havde de sluttet en redelig Pagt. Dig mægtede disse
Ei at forhindre den Kjærlighedsild, som de nærrede Begge.
Vidner de vælge sig ei; men tale med Tegn og med Tilnik,
Og, ved at skjules, opblusser end meer den Lue, som dækkes.

⁶⁵Alt udi længere Tid der fandtes en Rift udi Muren,
Som, fra Begyndelsen af, var bygt mellem Husene fælleds.
Saadan en Mangel bemærkedes ei udi Aarenes Række,
I har bemærket det, Elskende! først (hvad mærker ei Elskov?)
Og gennem denne fik Stemmerne Vei. Udi Sikkerhed pleied,
⁷⁰Uden den ringeste Støi, gennem den Smigrerier at vandre.

Hvergang Thisbe forinden nu stod, og Pyramus ude,
Sugende ret udi Lyst den viftende Aande fra Læben,
Sagde de ofte:

“Du nidsyge Væg, som Elskende skiller!

Var det saa stort, om du skjenkede os, med vort Legem at mødes,

⁷⁵Eller dig aabned til Kys, dersom Hiint dig tyktes for meget?

Dog vi erkjende med takfuldt Sind, at ene vi skyldte

Dig, at den Elskedes Ord kunde bane sig Vei til vort Øre.”

Dette (forgjæves!) de taledede tidt fra de særlige Steder,
Sagde saa henimod Natten Farvel, og trykkede Begge

⁸⁰Hver paa sin Side et Kys, som trængte dog ei til den Anden.

Morgenen fjernede alt de natlige Stjerne fra Himlen,
Og over Græsset den luende Sol borttørrede Rimen:
Mødttes da Begge paa vanlige Sted. Med sagtelig Mumlen
Saare de klage sig nu, samt enes, at narre de Gamle,
⁸⁵Naar det om Natten var tyst, og liste sig uden for Huset;
Slap gennem Døren de først, da vilde de Byen forlade.
Dog, for at ikke forvildes de skal ved at flakke paa Marken,
Ville de mødes ved Ninus' Grav, og skjules ved Træet.
(Lige ved Graven et Morbærtræ, med den hvidlige Træfrugt,
⁹⁰Stod i en kostelig Væxt, med den kjøligste Kilde ved siden).

Tanken behager dem strax. Den langsomt vandrende Solgud
Dukker i Bølgen; men atter af Søe gaaer Nattens Gudinde.
Hængselen dreier man tyst; i mørket den listige Thisbe
Sniger sig heel ubemærket afsted, og kommer til Graven,
⁹⁵(Hovedet skjult i et Slør) hvor hun standser ved Træet, som aftalt.
Kierlighed gav hende Mod.

Da nærmer sig brat en Løvinde,
Vaad om det skummende Gab af de blodige Qvier, den myrdet,
For, som den ønsked, at stille sin Tørst ved den nærmeste Kilde.

Thisbe den øinede alt, ved skinnen af Maanen, i Frastand,
¹⁰⁰Og, med et ængsteligt Løb, hun søgte sit Skjul i en Bjergkløft;
Men, under Løbet, hun tabte sit Slør, som glead over Skuldren.
Alt har den rigeligt stillet sin Tørst, den vilde Løvinde,
Og den vil atter til Skovene gaae, da den finder det lette
Slør uden Pigen, og splitter det ad med den blodige Kjæve.

¹⁰⁵Pyramus gik noget senere bort. Da i Sandet han skuer
Tydeligt Spor af det rædsomme Dyr, han blegner i Aasyn.
Men da nu ogsaa han seer hendes Slør, som er farvet af Blodstænk,
sorgfuld han sukker:

“Den enkelte Nat to Elskende myrder,
Skjøndt til et længere Liv Elskerinden var sikkerlig værdig.
¹¹⁰Den, som er skyldig er jeg. Det er mig, som har myrdet Dig, Arme!
Jeg som befoel Dig, at komme ved Nat til saa rædsomme Stæder,
Uden at være den Første, som kom. O! splitter mit Legem!
River med ynkeligt Bid (jeg har jo fortjent det) mit Hjerte,
Hvor I endogsaa har valgt Eders Hjem under Klippen, I Løver!
Dog kun den Feige kan ønske sin Død!”

¹¹⁵Nu tager han Thisbe's
Slør, og begiver sig hen til Træet, de valgte til Møde.
Trykkende Taarer og trykkende Kys paa Sløret, han kjendte,
Sagde han: “Ogsaa fra mig du tage den ønskede Bloddrik!”
Og i sit Legem han stak (hvad han bar ved sin Side) sit Slagsværd,
¹²⁰Som, uden Tøven, han drager igjen, af den sydende Vunde.

Udstrakt laae han paa Jord, og en Blodstrøm fuser i Veiret.
Saaledes ofte (naar Blyet fik Meen) sig aabner en Rende,
Og, gennem Hullet, med sprudlende Lyd, kan der kastes en Straale
Ud i det Fjerne, som hæver sig høit med sin Kraft udi Luften.
¹²⁵Frugten paa Træet forandred sig nu ved de sprøitende Blodstænk
Ganske til Sort; da ogsaa dets Rod blev vædet af Blodet,
Farvede det, med det dunkleste Rødt, sine hængende Morbær.

Thisbe har ikke forvundet sin Skræk, men nødig hun skuffer
Vennen, og iler afsted; med Blik og med Hjerte hun leder.
¹³⁰Ach! hvor hun glæder sig alt, ved at mælde ham Faren, hun undslap!
Dog, da hun Stedet og Træet beseer, som er ganske forandret
Næsten (forvildet ved Frugternes Lød) hun tror, at hun feiler.

Medens hun vakler, hun øiner et Liig, som i Trækninger spræller
Hen ad den blodige Jord. Forfærdet hun staaer; liig et Buxbom,
¹³⁵Kinderne blegne; hun føler et Gys, ret ligesom Bølgen,
Som, naar den bliver berørt af en Skuddring i Luften, sig krøller.

Da hun nu standser en Stund, samt kjender sin myrdede Elsker,
Slaaer hun med lydeligt Slag sine Arme, som intet forskyldte,
River tillige sit Haar, og, medens hun favner sin Elskte,
¹⁴⁰Væded hun Saaret med Graad, og drypped i Blodet sin Taare,
Medens tillige hun trykkede Kys paa den iisnede Læbe.

“Pyramus!” raabte hun nu, “hvilken Skjebne har rammet dig, Elskte?
Pyramus! svar, du elskede Ven! det er Thisbe som kalder,
Hun, som er Din! kløft Øinene op; de ligge saa døde.”
¹⁴⁵Pyramus hæved sit Blik, som tyngede alt udi Dødssøvn,
Hørende Thisbes Navn; da det saae hende, luktes det atter.

Dog da hun kjendte sit Slør, og mærked, at Sværdet var draget
Ud af dets Skede, hun sukked: “Din Haand og ulykkelig Elskov
Styrtede Dig. Dog ene til det har jeg Mod i mit Hjerte.
¹⁵⁰Kjerlighed føler jeg selv, som vil give mig Kraft i min Dødsstund.
Dig udi Døden geleide jeg vil; jeg Arme, som bragte
Dig udi Graven, vil følge dig did; og skiller alene
Døden os ad, skal Døden dog ei kunne skille dig fra mig.

Arme Forældre, som avlede ham, som avlede Thisbe!
¹⁵⁵Eet vil jeg bede Jer om, og det udi Navn af os Begge,
At, da vi knyttedes fast ved urokkelig Elskov og Døden,
I ville unde os nu, udi Graven at hvile tilsammen.

Træe! som dækker med Grenene nu den enkelte Stakkels
Myrdede Liig, men hvælver sig snart over Liget af Tvende,
¹⁶⁰Gjem dog et Tegn paa vor Død, og behold dine Frugter bestandig
Sorte, som Billed paa Sorg, til Erindring om Begge, som døde!”

Dette hun taled, og satte hans Sværd under Brystet tilrette,
(End var det lunkent af Ynglingens Blod) og hun kasted sig i det.

Guderne selv bleve rørt, og Forældrene, ved hendes Ønsker.

¹⁶⁵Frugten paa Træet bestandig er sort, saasnart den er modnet,
Og, hvad der ikke var brændt, blev lagt i Forening i Urnen.

Otto Steen Due oversættelse 1989

⁵⁵Thisbe og Pyramus, han den flotteste fyr af de unge,
hun den dejligste glut af alle østerlands piger,
boede dør om dør i den stad, som Semiramis siges
at have bygget og kranset med vældige mure af teglsten.

⁶⁰Som naboer så de hinanden, og dermed begyndte det hele.
Kærlighed blev det så til, og giftet sig havde de gerne,
men deres fædre forbød det. Dog kunne de ikke forbyde
kærlighedsluen at flamme i begge de to unge hjerter.
Ingen er vidende om det. De taler med tegn og med blikke.
Jo mere den dækkes, des hedere blir deres kærligheds gløden.

⁶⁵I muren imellem de huse, de havde, var der en lille
revne, som stammede helt fra den tid, da muren blev bygget.
Årene gik, og ingen så fejlen; først *I* lagde mærke
til den – hvad ser ikke elskov! – og gjorde den til en passage
for jeres stemmer. Igennem den nåede blot ved en hvisken
⁷⁰søde, forelskede ord fra den ene frem til den anden.

Ofte, når Thisbe var her og Pyramus der, og de havde
mærket hinandens begærlige åndedræt, måtte de sige:
“Grusomme væg! Hvorfor skiller du to, der elsker hinanden?
Var det så slemt, om du lod os nyde den fulde forening,
⁷⁵eller hvis det er for galt, at du lod vores kys slippe gennem!
Ikke fordi vi ikke må takke dig for, at der dog er
vej for kærlige ord til hinandens elskede øre!”

Således lød deres klage på hver sin side af muren,
til det blev sent, og de sagde godnat og kyssede væggen
⁸⁰hver på sin side med kys, som dog ikke kom frem til den anden.

Morgenstunden, der fulgte, jog nattens stjerner fra himlen,

og duggen på græsset forsvandt for solens varmen stråler.
Begge tar plads som sædvanlig, og hviskende klager de længe,
før de omsider beslutter sig for at forsøge i nattens
⁸⁵stilhed at stjæle sig ud og narre slaven ved døren,
og derpå også gå helt ud af byen med alle dens huse.
Og for at undgå at fare vild derude på landet
enes de om at mødes ved Ninus' grav, under træet.

Dér stod nemlig et træ med en fylde af snehvide frugter
⁹⁰på sine grene, en morbær, der rejste sig over en kilde.
De enes om planen; og dagen går (men skrider kun langsomt!),
til solen synker i havet og natten stiger af samme.

Døren går på sit hængsel, og Thisbe smutter på snild fod
ud gennem mørket, uden at ses, med slør for sit ansigt,
⁹⁵og kommer til graven og sætter sig ned under træet som aftalt.
Kærlighed gav hende mod.

Men se, der kommer en løve,
med blod af flænsede okser omkring sine frådende kæber,
for at få stillet sin tørst i kildens kølige vande.
Thisbe så den på afstand i månens lys, og på skræmt fod
¹⁰⁰tyr Babylonierinden ind i en buldermørk hule.
Men under flugten taber hun sløret bag sig på jorden.

Løven stiller sin grådige tørst med masser af slurke,
og på sin vej tilbage til skoven ser den tilfældigt
sløret og flænger med blodige tænder den florlette silke.

¹⁰⁵Pyramus (der var forsinket) så rovdyrpoternes aftryk
tydeligt tegnet i støvet og blev så bleg i sit ansigt.
Så fandt han sløret, flænget og blodigt på jorden, og råbte:
"Én nat bliver da to forelskedes skæbne! Af hvilke
Thisbe alene var den, der fortjente at frydes ved livet!

¹¹⁰Thi skylden har jeg! Dit arme blod er det mig, der har udgydt –
mig, som har bedt dig komme om natten til rædsomme steder
uden at være der først! Kom alle I løver, der jager
her under klippen, og riv mig i stykker med grådige tænder
og æd det hjerte, som sidder i brystet på denne forbryder!

¹¹⁵Dog, det er fejt kun at *ønske* sig død!” Så tager han Thisbes
slør i sin hånd og begiver sig hen til det træ, de har aftalt.
Han kyssede det med sine læber og vædede det i sine tårer
medens han sagde de ord: “Drik også blodet fra mit bryst!”

Dermed drog han sit sværd af skeden og stak det i livet,
¹²⁰og uden tøven trak han det ud af den rygende vunde.
Døende lå han på jorden, og blodet sprøjtede i vejret.
ganske som når der er sprunget et rør, fordi blyet er tæret,
og vand kommer hvislende ud af et hul, der er næsten usynligt,
og hvæser tværs gennem luften i lange pulserende stråler.

¹²⁵Træets frugter bestænkes af blodet, og farven forandres
og bliver sort, medens roden drikker af blodet og giver
purpurskær til de bær, der hænger under dens grene.

Thisbe er bange endnu, men vil ikke skuffe sin elsker.
Hun vover sig frem og søger ham både med øje og hjerte,
¹³⁰ivrig for at fortælle, hvor stor en fare hun var i.

Stedet fandt hun og kendte da også træet på formen,
men bærrenes farve er sær. Måske er det ikke det samme.
Medens hun tænker, ser hun en blodig krop, som i krampe
væltet sig rundt, og hun standser forskrækket og bliver så bleg som
¹³⁵buksbommens ved, og mærker et gys – som når vandet på havet
kruses og kreppes, når ilingers pust bestryger dets flade.

Men da hun efter en stund kan se, det er ham, som hun elsker,

slår hun sig på sit uskyldige bryst med lydelig klage,
flår sig i håret og kaster sig ned på sin døende elsker,
fylder hans sår med sin gråd og blander hans blod med sin tåre,
¹⁴⁰fæster et kys på hans iskolde kind og råber i smerte:

“Pyramus! Hvilken forfærdelig skæbne har taget dig fra mig?
Pyramus! Svar! Det er Thisbe, din allerkæreste Thisbe!
Hør dog! Så slå dog øjnene op! De er lukket og trætte!”
¹⁴⁵Pyramus åbnede ved lyden af Thisbes navn sine øjne,
tynget af døden; han så sin Thisbe – og lukkede dem atter.

Da pigen fik øje på sløret og så, at sværdet var draget
af elfenbensskeden, råbte hun: “Ak! Din hånd og din elskov
endte dit liv. Men er *min* hånd svag, til *det* har den styrke,
¹⁵⁰og kærlighed skænker mig kraft til at støde mig sværdet i hjertet.

I døden følger jeg dig, og skal kaldes den arme, der både
voldte og fulgte dig i den. Og vi, som elskede hinanden,
til døden os skilte, vi to skal end ikke skilles i døden!

¹⁵⁵Jer, I usalige fædre, min egen og Pyramus’ også,
beder jeg vise respekt for vort sidste ønske på jorden
og ikke forholde os to, som kærligheden og døden
forenede sådan, at hvile i selv samme urne i graven.

Du træ, hvis skygge nu falder på ét lig, men som om føje
tid skal lade den falde på tvende, bevar du et minde
¹⁶⁰om vores blod og behold den sorte begravelsesfarve
på dine bær til minde om to, der fulgtes i døden!”

Således var hendes ord, og hun satte sig sværdet i brystet
og styrtede sig i det, hedt som det var af Pyramus’ dødssår.

Guderne rørtes, og fædrene også, af hendes bønner:

¹⁶⁵farven på morbærrens frugter er sort, når de er blevet modne,
de elskendes aske og bene fandt hvile i selv samme urne.

Otto Steen Dues oversættelse 2005

[I denne gengivelse af teksten er ændringer i oversættelsen i forhold til 1989 markeret med kursiv. To steder, hvor begge versioner har kursiverede ord, markeres det her med kursiv og understregning.]

⁵⁵Thisbe og Pyramus, han den flotteste fyr af de unge,
hun den dejligste glut af alle østerlands piger,
boede dør om dør i den stad, som Semiramis siges
at have bygget og kranset med vældige mure af teglsten.

⁶⁰*Da de var naboer sås de, og dermed begyndte det hele.*
Kærlighed blev det så til, og *og de to ville gerne forloves,*
men deres fædre forbød det. Dog kunne de ikke forbyde
kærlighedsluen at flamme i begge de to unge hjerter.
Ingen *ved noget*. De taler med *blikke og tegn, og jo mere*
skjul der må lægges derpå, des hedere blir deres elskov.

⁶⁵*Der var i muren imellem de huse de havde, en lille*
sprække, som stammede helt fra dengang muren blev bygget.
Årene gik, og ingen så fejlen; først I lagde mærke
til den – hvad ser ikke elskov! – og gjorde den til en passage
for jeres stemmer. Igennem den nåede blot ved en hvisken
⁷⁰søde, forelskede ord fra den ene frem til den anden.

Ofte, når Thisbe var her og Pyramus der, og de *kunne*
høre hinanden sukke forelsket, måtte de sige:
“Grusomme væg! Hvorfor skiller du to, der elsker hinanden?
Var det så slemt, om du lod os nyde den fulde forening,
⁷⁵eller hvis det er for galt, at du lod vores kys slippe gennem!
Ikke fordi vi ikke må takke dig for, at der dog er
vej for kærlige ord til hinandens elskede øre!”

Således lød deres klage på hver sin side af muren

til det blev sent, og de sagde godnat og kyssede væggen
⁸⁰hver på sin side med kys, som dog ikke kom frem til den anden.

Morgenstunden der fulgte, jog nattens stjerner fra himlen,
duggen på græsset forsvandt for solens varmende stråler.
Begge tar plads som sædvanlig, og hviskende klager de længe,
før de omsider beslutter sig for at forsøge i nattens
⁸⁵stilhed at stjæle sig ud og narre slaven ved døren
og *slippe* ud af byen med alle dens *gader og huse*.
For at de ikke går fejl af hinanden derude på landet
enes de om at mødes ved Ninus' grav, under træet.

Dér stod nemlig et træ med en fylde af snehvide frugter
⁹⁰på sine grene, en morbær, der rejste sig over en kilde.
Aftalen sluttes – og dagen blir lang før solen omsider
synker i bølgen af havet og natten stiger af samme.

Døren går på sit hængsel, og Thisbe smutter på snild fod
ud gennem mørket, uden at ses, med slør for sit ansigt,
⁹⁵*kommer* til graven og sætter sig ned under træet som aftalt.
Kærlighed gav hende mod.

Men se, der kommer en løve,
blodig af flænsede okser omkring sine frådende kæber,
for at få stillet sin tørst i kildens kølige vande.
Thisbe så den på afstand i månens lys, og på skræmt fod
¹⁰⁰tyr Babylonierinden *da* ind i en buldermørk hule.
Men på sin hovedkulds flugt har hun tabt sit hovedlin bag sig.

Løven stiller sin grådige tørst med *slubrende* slurke,
men på sin vej tilbage til skoven ser den tilfældigt
sløret og flænger med *blod på sin tand* den florlette silke.

¹⁰⁵Pyramus *kom lidt efter og så da rovdirets poter*
tydeligt tegnet i støvet og *blegnet i hele* sit ansigt,

fandt så sløret, flænget og blodigt på jorden, og råbte:

“En nat bliver da to forelskedes skæbne! Af hvilke

Thisbe alene var den, der fortjente at frydes ved livet!

¹¹⁰*Skylden har jeg! Din stakkel, din død er det mig der har voldt dig –*

mig, som har bedt dig komme om natten til rædsomme steder

uden at være der først! Kom alle I løver, der jager

her under klippen, og riv mig i stykker med grådige tænder!

Æd dette hjerte, som sidder i brystet på denne forbryder!

¹¹⁵*Dog, det er fejt kun at ønske sig død!” Så tager han Thisbes*

slør i sin hånd og begiver sig hen til det træ de har aftalt.

Han kysser det med sine læber og væder det i sine tårer

medens han siger de ord: “Drik også blodet fra mit bryst!”

Dermed drog han sit sværd af skeden og stak det i livet,

¹²⁰*og trak det ud med det samme igen af den rygende vunde.*

Døende lå han på jorden, og blodet sprøjted i vejret.

Som når et blyrør er tæret og sprunget, og vandet så kommer,

hvislende ud af et hul der er næsten usynligt, og sprøjter

hvæsende tværs gennem luften i lange pulserende stråler.

¹²⁵*Morbærrens frugter bestænkes af blod, og de modne blir sorte*

medens de bær der er ved at modnes på grenene, farved

purpurrøde af blodet som roden suger af jorden.

Thisbe er bange endnu, men vil ikke skuffe sin elsker.

Hun vover sig frem og søger ham både med øje og hjerte,

¹³⁰*opsat på at fortælle hvor stor en fare hun var i.*

Stedet fandt hun og træet. Og formen på det er rigtig,

bærrenes farve forkert. Måske er det ikke det rette.

Pludselig ser hun en krop der vælter sig rundt i en blodpøl

nede på jorden. Hun standser og bliver så bleg som en buksboms

¹³⁵*gullige ved og fornemmer et gys – som når vandet på havet*

kruses og krepes, når ilingers pust bestryger dets flade.

Men da hun efter en stund kan se det er ham som hun elsker,
slår hun sig på sit uskyldige bryst med lydelig klage,
flår sig i håret og kaster sig ned på sin døende elsker,
fylder hans sår med sin gråd og blander hans blod med sin tåre,
¹⁴⁰fæster et kys på hans iskolde kind og råber i smerte:

“Pyramus! *Hvad er den gru der med ét har taget dig fra mig?*
Pyramus! Svar! Det er Thisbe, din allerkæreste Thisbe!
Hør dog! Så slå dog øjnene op! De er lukket og trætte!”
¹⁴⁵Pyramus åbned ved lyden af Thisbes navn sine øjne,
tynget af døden; han så sin Thisbe – og lukked dem atter.

*Men da hun så sit slør og hans sværd der var draget af skedens
elfenbenshylster, råbte hun: “Ak! Din hånd og din elskov
endte dit liv. Men er min hånd svag, til det har den styrke,
¹⁵⁰Kærlighed skænker mig kraft til at støde mig sværdet i hjertet.*

*Jeg går i døden med dig, og skal kaldes den stakkel der både
voldte og fulgte dig i den. Og vi, som elsked hinanden,
indtil døden os skilte, skal end ikke skilles i døden!*

Jer, I usalige fædre, min egen og Pyramus’ også,
¹⁵⁵beder jeg vise respekt for vort sidste ønske på jorden
og ikke *misunde os*, som kærligheden og døden
sådan forened, at hvile i selv samme urne i graven.

*Du i hvis skygge der nu så sørgelig ligger et enkelt
lig, men om lidt et til, bevar du for altid et minde
¹⁶⁰om vores blod og behold den sorte begravelsesfarve
på dine bær til erindring om to, der fulgtes i døden!”*

Dermed satte hun sværdet for brystet og styrted sig i det,

hedt som det stadigvæk var af blodet fra Pyramus' hjerte.

Guderne rørtes af bønnen og også de unges forældre:

¹⁶⁵farven på morbærrens frugter er sort, når de er blevet modne,
og de to elskendes aske fandt hvile i selv samme urne.

Kommentar

De to oversættelser til alexandrinere, prosaoversættelsen og de to (eller tre) heksameteroversættelser illustrerer en generel udvikling i den danske oversættertradition, der som nævnt får sin væsentligste inspiration fra Tyskland.

Både Moth og Bredal forholder sig meget friere til originalen end Benzons lidt kedelige prosaoversættelse og de to filologers heksametergengivelser. Dette svarer nøje til de konklusioner, som Kai Møller Nielsen drager på baggrund af Homeroversættelserne, og afslører en fundamentalt forskellig opfattelse af oversætterens rolle. Moth og Bredal pointerer begge, at de er tro mod originalen, og sandt er det, at de begge leverer gedigne og (selv i dag) læseværdige oversættelser – Moths nok den bedste. For den nutidige læser, som er flasket op med Wilsters romantiske heksametre (og Holbergs parodi), virker de måske lidt pudseløjerlige, men ikke mindst fransk og engelsk oversættelsestradition og nutidig praksis viser, at den tyske heksametertradition også blot er en tidsbestemt konvention.

For at illustrere den forskellige tilgang vil jeg fremhæve tre steder i *Pyramus og Thisbe*.

Eksempel 1

Det første er vers 93-96, hvor Thisbe har sneget sig ud af huset og er nået til det aftalte sted for stævnemødet. Passagen er valgt for at illustrere, hvor tæt oversætterne holder sig til originalen:

Ovid:

Callida per tenebras versato cardine Thisbe
egreditur fallitque suos adopertaque vultum
pervenit ad tumulum dictaque sub arbore sedit.
audacem faciebat amor.

95

Moth:

Der Thissbe merkede at alting var i hvile,
Tog hun sit hovedtafft, og sneg sig med en ijle
 Af huus og staden ud, kom saa til Ninis steen,
 ⁹⁵Der under træet sad og hvilte sine been.
Saa kand aff kierlighed iomfruer kiekhed fange!

Bredal:

Vor trædske Thisbe strax oplukte Dørrens Hængsel
Saa ingen mærkte det; hun gik med største Længsel
 Indsvøbt udi et Slør hen til det Morbær-Træ
 ⁹⁵Ved Nini Grav-Sted, som de før bestemmede.

Hun fuld af Elskov ey til mindste Skræk har følet
Før en Løvinde kom...

Benzon:

... da den snilde Thisbe dreier letløbende Dørstabel, og skuffende Sine, undviger i Mulm og Mørke; Med slørdækket Aasyn hommer hun til Gravhøien, og sætter sig under det aftalte Træ. Kiærlighed gjorde hende driftig.

Meisling:

Hængselen dreier man tyst; i mørket den listige Thisbe
Sniger sig heel ubemærket afsted, og kommer til Graven,
⁹⁵(Hovedet skjult i et Slør) hvor hun standser ved Træet, som aftalt.
Kierlighed gav hende Mod.

Otto Steen Due 2005:

Døren går på sit hængsel, og Thisbe smutter på snild fod

ud gennem mørket, uden at ses, med slør for sit ansigt,
⁹⁵kommer til graven og sætter sig ned under træet som aftalt.
Kærlighed gav hende mod.

Oversættelserne viser med al ønskelig tydelighed, hvor meget metrum bestemmer for gengivelsen. Det er også klart, at i denne sekvens er der påfaldende ligheder mellem Meisling og Due, mens der ikke kan spores nogen forbindelse mellem dem og de tidlige oversættelser. Alexandrineroversætterne gengiver ikke den latinske tekst på samme måde som Meisling og Due, først og fremmest fordi Moth og Bredal digter med og udvider teksten i en sådan grad, at man med nutidens standard nok ville kalde det en parafrase.

Eksempel 2

Andet eksempel illustrerer det, som Benzou kalder “at tilsløre slibrige Steder”. De elskende befinder sig på begge sider af havemuren og siger:

“invide” dicebant “paries, quid amantibus obstas?
quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi
aut, hoc si nimium est, vel ad oscula danda pateres? 75

Moth:

“Missundelige veg, de sagde begge to,
Hvi staar du oss imod og hindrer voris ro?

Hvi vil du ei engang at samlis oss forunde?

⁷⁵Om det formeget er, dog at vi kyssis kunde.”

Bredal:

“Misunderlige Væg! (skreg de forliebte Siæle)
Skal Elskov hindres da her af liv-løse Fiæle?

Hvor let var ikke vel din Aabning dog saa stor,
At en af Os fik Lov at komme inden for?
⁷⁵Og var slig Tieneste for vigtig at begiære,
Hvi kunde du dog ey saa meget aaben være
At kun et lidet Kys os undtes giennem dig,
Et lidet Kys, som dog ey har saa stort i sig!”

Benzon:

“Misunderlige Væg! Hvi er du os Elskende til Hinder? Var det da vel saa stort, om Du tillod os at slutte Bryst til Bryst; eller, om dette var for meget forlangt, at Du aabnede dig for vore Kys?”

Meisling:

Sagde de ofte:

“Du nidsyge Væg, som Elskende skiller!
Var det saa stort, om du skjenkede os, med vort Legem at mødes,
⁷⁵ Eller dig aabned til Kys, dersom Hiint dig tyktes for meget?”

Otto Steen Due 2005:

“Grusomme væg! Hvorfor skiller du to, der elsker hinanden?
Var det så slemt, om du lod os nyde den fulde forening,
⁷⁵ eller hvis det er for galt, at du lod vores kys slippe gennem!”

Ovids *ut sineres toto nos corpore iungi* har øjensynlig voldt oversætterne problemer – Bredals løsning synes at være en *lapsus Freudianus*, mens kun Otto Steen Due tillader sig at oversætte hele betydningen.

Eksempel 3

Det sidste eksempel skal vise oversætternes evne til at gengive en prægnant ovidiansk formulering. Fortællingens sidste vers lyder:

Ovid:

quodque rogis superest, una requiescit in urna. 166

Moth:

... og det aff baalet offverskød

Sin hvile i een graff og i een kiste nød.

Bredal

... og Asken af

de tvende lagdes i en Krukke og en Grav.

Benzon:

... og hvad Baalet levner hviler i samme Urne.

Meisling:

Og hvad der ikke var brændt, blev lagt i Forening i Urnen.

Otto Steen Due 2005:

og de to elskendes aske fandt hvile i selv samme urne.

Der kan næppe være tvivl om, at Otto Steen Due her har haft den heldigste hånd.

Konklusion

Tre århundreders danske oversættelser af den samme latinske tekst kan vise mange ting: sprogets og retskrivningens forandring, men også en påfaldende sproglig stabilitet, som gør det muligt for en nutidig dansker at læse teksten uden alt for store problemer. Samtidig viser tilgangen til den latinske litteratur store forandringer, tydeligst i metrumvalg, men bagved den ydre form en grundlæggende forskellig opfattelse af, hvad oversætterens opgave er. Dette hænger også sammen med den professionalisering af oversætterhvervet, som indtræder i begyndelsen af 1800-tallet, hvor amatører og digtere overlader arbejdet til filologerne, hvilket ikke altid var en fordel for teksterne. *Metamorphoserne* var i 1831 og igen i 1989 og 2005 så heldige at blive oversat af en filolog med en poetisk åre; Meisling tog sig også af *Æneiden* (1817-27), men den næste oversætter, skolemanden Ove Kjær slap mindre heldigt fra sit arbejde fra 1896. J.L. Heiberg, der var professor i klassisk filologi, men tydeligvis ikke brød sig synderligt om romersk litteratur, karakteriserer i *Den græske og den romerske Litteraturs Historie i Omrids* (1902) denne oversættelse sådan: "En Oversættelse af *Aeneiden*, der imidlertid mere end Originalen minder om vort Nationalepos om den Helt, der tog en Rejse for fra Kallundborg til Aars." Det er hverken venligt sagt om Vergil eller om Kjær, men bemærkningen rører ved noget meget vigtigt: I et lille sprogområde som det danske, hvor de færreste tekster oversættes særlig tit, bliver den antikke forfatter fuldstændig prisgivet sin oversætter, for de fleste læsere stifter kun bekendtskab med teksten gennem dette fortolkende filter. Hertil kommer, at oversættelserne skal være til at få fat på. Moths blev aldrig trykt, de næste kom i små oplag (og til en lille læserskare), og der gik 150 år mellem Meislings og Otto Steen Dues oversættelser. I det meste af den periode var *Metamorphoserne* ukendte for den danske læser, og kun latinundervisningens idelige gentagelse af *Pyramus og Thisbe* åbnede bogen på klem for gymnasiets sproglige elever. Årsagerne hertil er flere, først og fremmest en generel nedvurdering af den romerske litteratur, som professor Heiberg er en god eksponent for. Men lige så vigtigt er det, at titler har det med at få prædikater som "kedelige", "ujævne" (Heibergs beskrivelse af *Metamorphoserne*) osv. Derfor lider mange klassiske værker under, at ingen læser dem, fordi alle (der ikke har læst dem) jo ved, at der ikke

er noget at hente. *Metamorphoserne* er stjerneeksemplet: Efter 1989-udgaven kom der oplag efter oplag, og alle anmeldelser strømmede over af lovord om et værk, som ingen havde skænket en tanke inden da. Noget tilsvarende skete med Ovids andre værker i ny oversættelse. Moralen er, at hvis den antikke forfatter vil være kendt i Danmark, må han sørge for at skaffe sig en ordentlig oversætter og et forlag med vilje og evne til at markedsføre bogen.